

ISSN 1331-5927
UDK 246 : 27: 726

NAŠA KATEDRALA 5 (2001) ZAGREB

Sv. Kirin, mučenik i blaženi Augustin Kažotić, zagrebački biskup od 1303. do 1322. godine (slikani prozor iza glavnog oltara u donjem dijelu prvog prozora s desne strane)

Stjepan Rukavin zc
Zgb. M. V. 2001.

NAŠA KATEDRALA

časopis Odbora zagrebačke nadbiskupije za obnovu katedrale

ODBOR ZAGREBAČKE NADBISKUPIJE
ZA OBNOVU KATEDRALE

Msgr JOSIP KLARIĆ, predsjednik Odbora
Msgr VLADIMIR STANKOVIĆ, generalni vikar
Mr STJEPAN VEČKOVIĆ, ravnatelj Nadb. Duhovnog Stola
Preč. MIRKO TOTOVIĆ, tajnik Odbora
Preč. MIJO GABRIĆ, prebendar Prvostolne crkve zagrebačke
Preč. JURAJ JERNEIĆ, ekonom Nadbiskupije
G. MIJO GOLUBIĆ, blagajnik

Prof. Dr ANDRO MOHOROVIČIĆ, akademik
Prof. Dr BRANKO CRNKOVIĆ, petrolog
Prof. Dr IVO PODHORSKY, statičar
Dipl. ing. ZVONIMIR RUKAVINA, nadzorni inženjer

Uvodno slovo

Prijateljima katedrale, vjernicima i javnosti podastiremo peti broj časopisa NAŠA KATEDRALA.

U ovom broju objavljujemo Izvještaj o obnovi katedrale od 1990. do 2000. godine kojega je gosp. Z. Rukavina 17. siječnja ove godine podnio nadbiskupu Msgru Josipu Bozaniću.

Č. s. L. S. Plukavec u svojem članku upoznaje nas sa čipkom na oltaru i u riznici zagrebačke katedrale.

Gosp. Z. Horvat opisuje način dizanja kamenih blokova pri gradnji u srednjem vijeku pomoću "mačka".

Prošle je godine navršilo 120 godina od razornog zagrebačkog potresa o čemu iz časopisa Građevinar prijenosimo članak gosp. D. Aničića.

Č. s. L. S. Plukavec upoznaje nas s likom i prisutnošću bl. Augusta Kažotića u zagrebačkoj katedrali i u riznici.

Zahvaljujemo sponzorima i darovateljima čijim se prilogima potpomaže obnova katedrale.

Odbor

KRŠĆANSKA SADAŠNJOST

Zagreb, Marulićev trg 14

Telefoni:

(01) 48 11 116 (Komercijala, Kaptol 29a)

(01) 48 28 219 (Uredništvo, Marulićevtrg 14)

(01) 48 28 222 (Uredništvo, Marulićev trg 14)

(01) 48 14714 (Knjižara, Kaptol 29)

(01) 48 14 931 (Knjižara, Kaptol 1)

Telefax:

(01) 48 11 118 (Komercijala, Računovodstvo, Kaptol 29a)

(01) 48 28 227 (Uredništvo, Marulićev trg 14)

<http://www.ks.hr>

e-mail: ks@zg.tel.hr

Žiro račun: 30105-603-20220 ZAP HRVATSKE, Zagreb

Devizni račun: 2500-9982800-284337 Privredna banka Zagreb

ZA VAŠU DUHOVNU I TEOLOŠKU KULTURU

TRIDESETČETIRI STALNA NIZA/BIBLIOTEKE

PET STALNIH PERIODIČKIH PUBLIKACIJA

BIBLIJA

TEOLOGIJA I FILOZOFIJA

KRŠĆANSKI KLASICI

CRKVENI DOKUMENTI

KATEHETSKA I PEDAGOŠKA LITERATURA

LITURGIJA

POVIJEST OPĆE I DOMAĆE CRKVE

VELIKE ILUSTRIRANE MONOGRAFIJE

LEKSIKOGRAFIJA I BIBLIOGRAFIJE

DJEČJA KNJIGA I KNJIGA ZA MLADE

OZBILJAN RELIGIOZNI ROMAN

POPULARNO, POUČNO I ZABAVNO ŠTIVO

GLAZBA: CD I KASETE

ČESTITKE

Zvonimir RUKAVINA

OBNOVA ZAGREBAČKE KATEDRALE OD 1990. DO 2000. GODINE

1990.-1993.

Izgradnja skele za radove na I. galeriji

Skela je podignuta od tla do visine 52 m. Radna platforma je izrađena na 35,60 m. U skelu je ugrađeno 180 594 kg željeznih cijevi.

1992.

Nabava i montaža dizala

Za potrebe prijevoza ljudi i materijala nabavljeno je i montirano švedsko dizalo ALI-MAK. Dizalo ima nosivost 1200 kg. Osposobljeno je za vožnju do I. galerije, a predviđeni su i nabavljeni elementi stupa dizala za vožnju do vrha tornja.

1993.-1994.

Obnova I. galerije

Radovi su izvođeni na visini 35,80-44,00 m. Duljina I. galerije je 88 m.

Sav kamen I. galerije je demontiran, izuzev jednog podnog kamena, koji je ostao u podu galerije, kao dobar.

Galerija je obnovljena novim kamenom, rimskim travertinom. Kameni elementi imali su brutto zapreminu 93,60 m³.

1995.-1996.

Nabava kрана

Za obavljanje poslova obnove timpana nabavljen je kran Fering, proizveden za dizanje tereta do 1 500 kg na visinu 18 m. Kran je pre-rađen i postavljen na postolje teško 8 600 kg, nad stupom teške skele, na visini 44 m, s mogućnosti dizanja tereta sa tla na visinu 60 m.

Obnova zapadnog zida timpana

Za potrebe radova podignuta je skela s I. galerije do vrha zida, teška 1 000 kg.

Zid je širok 12,16 m, a visok 15,21 m. Kompletan zid timpana je srušen. Napravljena je temeljna armirano betonska greda zida, sa 4 m³ betona. Zid je sagrađen novim kamenim elementima od travertina, koji su imali brutto zapreminu 79,72 m³. U zid je ugrađena horizontalna i vertikalna nehrđajuća armatura ukupne dužine 188 m, teška 100 kg.

U velikoj zidnoj niši obnovljena je središnja kompozicija figura koju čine kipovi Gospe s Isusom i dva anđela. Kip Gospe s Isusom visok je 3,4 m, a težak 5 500 kg, izrađen je od dva komada. Kipovi anđela visoki su 2,2 m, a teški 1650 kg, izrađeni od po jednog komada. Svi kipovi su izrađeni od kamena iz Vicence u Italiji.

1996.-1997.

Izrada čelične platforme P4 i skele do vrha sjevernog tornja

Za obnavljanje vrha sjevernog tornja izrađena je čelična platforma na visini 74,60 m, sa zaštitnom mrežom teška 12 064 kg. Od platforme do iznad vrha tornja podignuta je skela, teška 30 199 kg.

Čelična je platforma poslužila i za sidrenje stupa dizala. Za sidrenje dizala i stanični most montirano je 3 750 kg željezne konstrukcije.

Obnova istočnog zida timpana

Uz istočni zid timpana, od jednog do drugog tornja, podignuta je skela teška 15 050 kg. Skela je nadvisila zid i na njoj je bila montirana kranska šina s dizalicom "R.W.M.", nosivosti 2000 kg, nabavljenom za potrebe radova obnove istočnog zida.

Prehvat tereta, od kрана do šinske dizalice, obavljao se vagonetom na pretovarnoj plat-

formi sagrađenoj na rešetki skele, na 44 m, sa 1 700 kg željeza, između sjevernog tornja i krova timpana.

Istočni zid timpana je ravan, bez niša i stupova. Bio je sagrađen od 30 cm opeke s unutrašnje strane i 30 cm kamena s vanjske strane. Citav zid je demontiran. Izrađena je temeljna armirano betonska greda, sa 2 m³ betona, i sagrađen je zid sa 30 cm novog kamena, travertina, izvana, i 30 cm starog kamena, bizeka, iznutra, koji je prije bio ugrađen u zid s vanjske strane. Novi kameni elementi izrađeni su od travertina, ukupne brutto zapremine 30,24 m³. U zid je ugrađena horizontalna i vertikalna nehrđajuća armatura ukupne duljine 1279 m, 642 kg. Zid je širok 12,12 m, visok 14,21 m, a debljina mu je 60 cm.

1997.

Izrada krovne armirano betonske ploče timpana

Izrađena je tanka armirano betonska ploča na obje krovne plohe timpana. Upotrebjeno je 20,14 m³ betona i 1749 kg armature. Armaturom je krovna ploča sidrena u oba timpanska zida, tako da ih povezuje i čini sa njima jednu čvrstu konstruktivnu cjelinu.

Obnova satova

Prvi brojčanik sata skinut je sa sjeverne strane južnog tornja 1994. godine. On je poslužio kao model za izradu novih brojčanika i kazaljki tijekom 1996. godine. Na katedrali su zamijenjeni stari brojčanici novima 1997. godine. Tada su obnovljene i osovine kazaljki i njihovi ležajevi. Stari brojčanici i kazaljke bili su od tankog željeznog lima na potkondstrukciji od običnog željeza. Novi brojčanici s brojevima i kazaljka su izliveni od bronce, debljine 5 mm, a osovine su izrađene od nehrđajućeg čelika. Brojčanici sata nalaze se na oba tornja, na sve četiri strane, na visini 65 m. Promjer brojčanika je 317 cm, s brojevima od 63,5 cm, velika kazaljka je duga 200 cm, a mala 153 cm. Jedan novi brojčanik od bronce težak je 592 kg.

1997.-1998.

Obnova zida iznad I. galerije

Zid iznad I. galerije obnovljen je štokanjem, tašeliranjem i zamjenom dotrajalih ka-

menih dijelova novima, izrađenim od travertina.

Preštokana je površina čitavog zida 183,60 m², ugrađeno je 170 komada tašela, 37,50 m² kamenih ploča od bizeka debljine 8 cm i ugrađeno je novih kamenih dijelova od travertina ukupne zapremine 1,21 m³.

Obnova dijela zapadnog pročelja ispod I. galerije – prvo polje

Najprije je obnavljan srednji dio s velikim vitrajnim prozorima, a potom sjeverni i južni dio tog polja.

Obnova je izvođena bizek mortom, zamjenom dotrajalih kamenih komada, tašeliranjem, preštokavanjem i brušenjem. Bizek mortom je obrađeno 400 m profilacija. Dotrajali dijelovi zamijenjeni su novima od travertina, ukupne zapremine 8,74 m³, a kamenom bihacitom, ukupne zapremine 4,16 m³. Očišćena, prebrušena ili preštokana je površina od 263 m².

U ovom su polju izrađena i zamijenjena dva sveca, sv. Ilija i sv. Roko, s baldahinima i postoljima. Sveci su visoki 2,60 m, kao i njihovi baldahini, a izrađeni su od bihacita.

Na sredini ovog polja obnovljena su tri velika vitrajna prozora, ukupne površine 52 m².

1998.

Obnova križa vrha sjevernog tornja

Vrh gromobrana, kao dio križa, bio je na visini 108,16 m. Križ je visok 2,55 m, a s gromobranskim šiljkom 3,10 m. Širina križa je 1,44 m. Križ s konstrukcijom težak je 150 kg.

Križ je napravljen od bakarnog lima debljine 2,5 mm i pozlačen sa 2000 listića 23 karatnog zlata, debljine 2 mikrona. Obnovljena konstrukcija križa je od nehrđajućeg željeza.

1999.

Platforma u krovu

U krovu je izgrađena čelična platforma s drvenim podom, za odlaganje i čuvanje modela i vrijednih elemenata demontirane kamene plastike.

Na sjevernom zidu katedrale, u visini krovišta kod prve stanice dizala, načinjen je ulaz u krovušte. Platforma ima površinu 267 m², a čelična konstrukcija je teška 10 570 kg.

1999.-2000.*Obnavljanje vrha sjevernog tornja*

Tom obnovom bio je zahvaćen kameni dio tornja od vrha, u visini 17 m, koji je bio obnavljan 1967. godine.

Veliki trolisti od umjetnog kamena, tvorevine iz obnove 1967. godine, sanirani su specijalnim cementnim materijalom. Dotrajali kameni komadi zamijenjeni su novima od travertina, a sva je površina uređena preklesavanjem, štokanjem i brušenjem, 370 m². Ugrađeno je 4,5 m³ novih kamenih elemenata od travertina.

2000.*Obnavljanje fijala kontrafora zapadnog pročelja*

Gornji dijelovi kontrafornih zidova zapadnog pročelja i fijale, potpuno su demontirani. Novi su sagrađeni od travertina, a ukupna zapremina novih kamenih dijelova je 57,17 m³. Stare kamene površine obrađene su preštokavanjem, 144 m².

Obnova drugog polja zapadnog pročelja ispod I. galerije

Radovi obnove u ovom polju su u tijeku. Trenutno su prekinuti lošim vremenom i nastaviti će se novom građevinskom sezonom.

Dio dotrajalog kamena je zamijenjen travertinom 6,1 m³, a dio vinicitom 0,5 m³, dok je čitava zidna ploha preštokana, 257 m².

U novoj sezoni nastaviti će se radovi čišćenja kamene plastike i dorade bizek mortom.

Podizanje skela na sjevernom tornju

Za potrebe projektantskog snimanja za izradu projekata i radove na sjevernom tornju podignuta je skela još na dva mjesta.

Od III. galerije na 66 m do platforme na 74 m, upotrebljen je materijal za skelu koji je demontiran sa vrha sjevernog tornja, 6 580 kg, nakon tamo završenih radova.

Od I. galerije na 38 m do II. galerije na 56 m, upotrebljen je materijal za skelu koji je demontiran sa zapadnog pročelja, 12 000 kg, nakon tamo završenih radova na prvom polju ispod I. galerije i na fjalama kontrafora.

Rekapitulacija količina glavnih ugrađenih materijala i izvedenih radova za vrijeme obnove katedrale u razdoblju 1990.-2000. godine

- Nabavljena su sredstva za rad:
- cijevna skela "Željezara Sisak", 200 t
 - dizalo "Alimak", za teret 1 200 kg, do visine 100 m
 - kran "Fering", za dizanje 1 500 kg na 18 m, preraden na 65 m
 - kompresor "Flottmann", pritisak 10 at.
 - vilicar "Caterpillar", za teret 8 t
 - lančana dizalica "R.W.M.", za dizanje 2 000 kg

Obrađeno je preštokavanjem ili brušenjem: 947 m² starih kamenih zidnih ploha.

Ugrađeno je ili montirano:

- 353 m³ kamena
- 26 m³ betona
- 3 390 kg armaturnog željeza i sidara
- 282 107 kg cijevne skele i željeznih konstrukcija

Lina Slavica PLUKAVEC

ČIPKA NA OLTARU ZAGREBAČKE KATEDRALE

UVOD

Zagrebačka je katedrala kroz svojih devet stoljeća imala veličanstvene oltare. I oni su tijekom povijesti najčešće stradavali i obnavljali se zajedno s katedralom, pa su i oni simboli naše cijele povijesti.

Riječ oltar dolazi od lat. riječi *Altare*, što na hrvatskom znači ŽRTVENIK, tj. mjesto na kojem se prinosi Euharistijska žrtva, sv. Misa. Oltar je najsvetije mjesto u crkvi ili kapeli i posvećuje mu se najveća pažnja. Okupljanjem oko oltara i vršenjem bogoslužja uzdiže se vjernička zajednica u duhovnu dimenziju.

Tijekom kršćanske povijesti oltari su poprimali razne oblike s odgovarajućom simbolikom, a od samih početaka je ostala glavna simbolika prekrivanja oltara bijelim lanenim platnom koji je simbol platna u koje je bilo umotano Isusovo Tijelo u grobu i ovih je dana izloženo u Torinu, gdje se i čuva.

Preko lanenog platna dolazi oltarnik bijele boje a po rubovima je ukrašen čipkama. Drugi vat. sabor daje veliku mogućnost ukrašavanja crkve i oltara u skladu s mjesnim običajima što određuje Biskupska konferencija.

ČIPKA NA OLTARU

Već sam naslov nas podsjeća na publikaciju Zlate Šufflay "Hrvatska narodna čipka u domu i na oltaru" iz 1917. godine. Tu ona opširno opisuje značenje oltara u liturgijskom smislu, a zatim potanko obrađuje ukrase oltara.

Da je Zlata Šufflay i fizički među nama, ona bi rado brzo i potanko zabilježila sve značajne događaje a pozvala bi i nas urediti oltar i nakon promjena proizašlih iz II. vat. sabora narodnim ornamentima jer su oni stvoreni za crkvenu umjetnost i čipkarstvo, posebice cvjetni motivi prema narodnim vezovima kakve vidimo i na crkvenim predmetima, te ih naziva pravom poezijom hrvatske vezilačke umjetnosti.

Praveći nacрте za čipke tijekom svoga rada, Zlata Šufflay napominje da se držala principa

položaja glavne osi i kompozicije da ostane vjerna narodnoj umjetnosti, ništa ne ispravljaajući nego se samo prilagođivala čipkarskoj tehnici, a kod crkvene čipke poštivala je crkvene propise. Pritom je na primjerima dokazala da su "narodni ornamentii podetni za stvaranje najljepše crkvene čipke jer mogu u sebi spajati vjerske i narodne motive. Upoređujući motive u svim kršćanskim hramovima, tj. u crkvenoj umjetnosti, primjetila je da su svi narodi stavljali na oltar ono najljepše, te je to onda Crkva i prihvatila što je dovelo do većeg razvoja umjetnosti. Tako u svom zanosu poručuje prijateljima narodne umjetnosti da stvaraju divne čipke iz kojih će govoriti duša Božjeg naroda.

Da što više obogati narodnu ornamentiku, Zlata Šufflay napominje da se kod "prelaza" i "spajanja" zavojica i vijuga služila načinom što ga susrećemo na nizozemskim čipkama 17. i 18. st. te na starim slavenskim čipkama. Čipke su se takvom tehnikom sve dobro održale te je stoga jako pogodna za trajni ukras oltarnika i misnog ruha.

Poznata je i njezina studija o čipkama na biskupskim albama u riznici zagrebačke katedrale. Već se tada istakla potreba da se ta studija tiska kao potpuna knjiga sa svim detaljima što bi bilo i tumačenje i pouka s obzirom na tehniku na batiće. Zanosno piše o zagrebačkoj katedrali te kaže "da ne samo da je ona historijski znamenita već je znamenita i važna s umjetničkog gledišta crkvenog ruha, posuđa, a napose svojim čipkama, što rese albe i roquete..." te ih ubraja među albe svjetskog glasa, osobite umjetničke vrijednosti, te za svoj dokaz daje i njihove reprodukcije. Pretpostavlja da su rađene u Nizozemskoj, u 17. st. Zavojice i vijuge, koje prenaša i na hrvatske nacрте, viju se ornamentom tako da prelaze jedna preko druge dok su prazna polja ispunjena prelaznim oblicima barokne čipke čiji okrajci prelaze u lukove ili cvjetove koji se razvijaju iz ornamenta.

Čipka s biskupske albe s inv. br. T 315, opisana prema Zlati Šufflay duga je 395 i široka 54 cm. Uz mala oštećenja, izvrsno je

sačuvana. Na njoj se ističu sve osobine barokne čipke s kraja 17. st., a navještaju raspad barokne čipke. Plohu temeljnicu čine vijuge i zavojice koje se viju i presijecaju prelazeći jedna preko druge. Među zavojicama i vijugama plove ornamenti kao granje, cvjetovi i oblici slova... Osnovna os ornamentalne kompozicije i tehničke vještine čipke, monumentalne u svom originalu, spleće i preplice i neprestano ponavlja slovo "I" i slovo "E". Time lično i historijski povezuje ta slova imenom i prezimenom zagrebačkog biskupa, pavlina Emerika – Imré Esterhazija¹ (1708-1723). Velike su zasluge biskupa E. Esterhazija za Hrvatski narod, a među lepoglavskim redovnicima je oblikovao svoj redovnički poziv. U povodu 300. obljetnice pavlinske prisutnosti u Lepoglavi održao je govor koji se i danas čuva u rukopisu u Liber annuarum. Riznica zagrebačke katedrale čuva i druga njegova vrijedna djela, kao što je dragocijeni kalež, thumba sa zlatnim srcem i tijelovske misnice.

Tehnika čipke je tkano pletenje, što često prelazi na granama i cvjetovima u križano pletenje (Netzschlag). Imade nešto finog reljefnog veza, brodea. Okrajak čipke stvaraju lukovi s pikotima. Ornamentalne partije rađene su zasebno, ploha temeljnica zasebno, ukoliko se ne nastavlja iz samog ornamenta, što je osobina briselske kao i stare slavenske čipke. Sve što predstavlja ornament radi se zasebno, a tek kasnije se pune praznine mrežama odnosno pikot-bridovima. Ošim lišća i cvjetova ističu se spletovi girlanda. Čipka je rađena vrlo finim briselskim, odnosno flandrijskim koncem, koji je ipak na nekim mjestima nešto deblji pa zatim finiji. To je dokaz da se ta čipka dugo radila jer je poneslo konca iste vrste, ali podsjeća i na zatišja te udaljenost od ostalih čipkarskih središta. Osim toga primjećuje da je čipku radilo više ruku, sad manje, sad više vještih. Ona je opazila da se ta čipka radila uporedo na dva okrugla jastuka, a tek kasnije je bila sastavljena u jedan komad što se vidi da je po sredini paralelno skupa sašivena. Međutim se kod toga nije pazilo na glavne osi ornamenta te na prvi pogled izgleda kao da nema simetrije, ali zato stručnjaci odmah zapaze i sistem i simetriju. Čipka djeluje impozantno i veličanstveno i odaje slavu onoga tko je tu čipku nabavio za zagrebačku katedralu. Ista čipka opisana je u inventaru Konzervatorskog zavoda (1951/52, pod brojem KZ 404), s naglaskom da je rađena na batiće od tankog pamuka. Isto se navodi mjesto izrade u Nizozemskoj krajem 17. ili početkom 18. st.

Čipka iz istog razdoblja, s inventarskim brojem T 316, široka je 63 i duga 375 cm. Sašivena je u jednu cjelinu na način kako se šivaju dva kraja zajedno. Ona odaje također osobine prave briselske čipke s kraja 17. ili početka 18. st. Nacrtno čipke je gust, a tako je i čipka izrađena. Među šarama, kandelabrima, spletovim baroknog granja i lišća nalaze se cvjetne rozete i sitne zavojice. U sredini granja, na šarama i kandelabrima nalazi se slabi reljef (brode). Cvjetne rozete, zavojice i sve konture međusobno su spojene pikot-bridovima. Okrajak čipke prelazi u cvjetne lukove ili same cvjetove što se razvijaju iz ornamenta. Ornamentalne partije su rađene također zasebno, a tek kasnije povezane pikot-bridovima. Unatoč tome čipka djeluje kao cjelina harmonično. Prenjezna je i fina, a uz to čvrsta. Odaje prvorazredni čipkarski centar u doba klasičnih radova briselske čipke. U tehnici dominira tkano pletenje sa sitnim rupicama. Istupaju ukrasne mrežice te pune i prazne plohe, a najnašniji pletenje se ističe ono "na obločec" te kockana rešetkica. Značajna je širina čipke od 63 cm, te Zlata naglašava da samo Beč i Paris imaju šire čipke na albama. Tako stojimo pred rijetkim i osobito vrijednim primjerkom stare fine briselske čipke. Zlata Sufflay ima više pretpostavki glede radionice u kojoj bi spomenute čipke bile izrađene. Tako kaže da su mogle izaći iz odličnih ženskih samostana? Mogle su doći izravno iz prvorazrednih čipkarskih centara Brisla, Beča i drugdje te navodi mnoge pretpostavke. Bilo je mnogih mogućnosti razmjena i poučavanja u izradi, a napominje posebno darivanje biskupa Esterhazija, a on je naručivao i dao raditi paramente u Beču.

Katalog izložbe Riznice zagrebačke katedrale iz 1983. godine (br. 28 T), za istu čipku, ističe precizan proizvod tehnike čipke na batiće s lanenim koncem, a isto je tako opisuje i inventar KZ (br. 403)

Rukopisni vodič Riznice zagrebačke katedrale, kojeg je 1974. godine izradio tadašnji rizničar, povjesničar umjetnosti prof. Milutin Juranić, a koji je do sada najtemeljitiije pretražio pismohrane u svezi s tekstilom, naziva ove čipke također BRISELSKE ČIPKE s albi biskupa MIRKA ESTERHAZIA /I.E./ ali drži da su ih radile ZAGREBAČKE REDOVNICE/KLARISE². Navodi također da se šire nalaze samo još u Beču i Parizu. Klarise su u Zagrebu prosvjetno i kulturno djelovale od 1645. sve do 1782. godine, kada su doživjele sudbinu Pavlina. Također je njihova imovina zapisana u Imovniku koji je i objavljen.

Spomenute čipke biskupskih albi u katedralnoj riznici u Zagrebu ovako ih promatrajući u svoj ljepoti i šutnji odaju svoju tajnu. One ostaju rijetki primjeri klasičnih radova briselskih čipki kao velepjesma čipaka prošlih vjekova, a danas kao takove ostaju čipke svjetskoga glasa na ponos Riznice zagrebačke katedrale.³

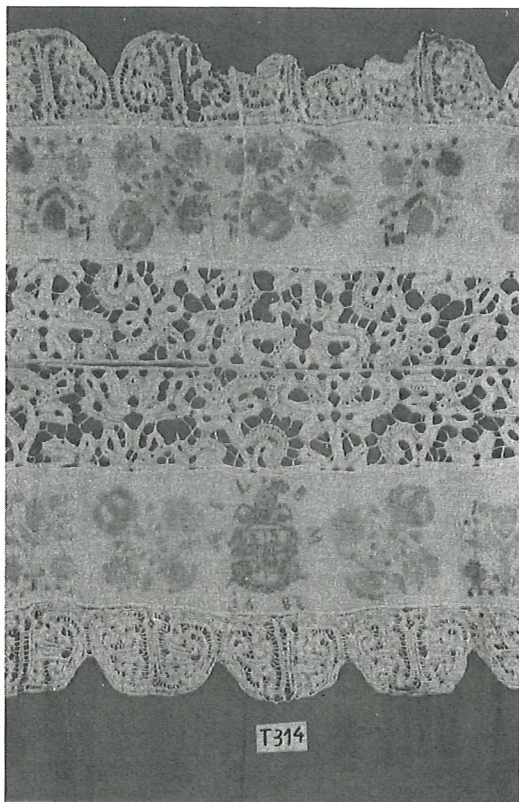
Čipka s inv. br. T 314, datirana je s godinom 1682. (neki broj 2 čitaju i kao broj 7), i najstarija je čipka u Riznici zagrebačke katedrale. Juranić je jednostavno naziva: Lepoglavska. Osim što je predmet istraživanja, jer se pretpostavlja da je u vezi s podjeljivanjem akademskih stupnjeva, ovdje je razgledavamo sa stanovišta tehnike čipkarstva iz 17.st. Čipka je kao dodatak na donjem dijelu albe. Ističe se sa zaobljenim zupcima koji pri dužem promatranju odaju presjek jabuke s neprekinutim, razigranim nizom koji imitiraju jezgru i žilice ploda jabuke. Raport ili presjek jabuke je veličine 13x18 cm. Puna trakica od 14 niti se prekida mrežastim rozeticama i sličnim motivima. Slijedeći trakicu odozgo, ona se upućuje prema srcu ili središtu ili već kod spuštanja čini diskretnu vijugicu, koja sa suprotnom simetričnom trakom čini četverolinski motiv. Odmah zatim se trakica raspolavlja u mrežasti ukras, zajedno sa suprotnom simetričnom trakicom, što izražava jezgru ili sredinu jabuke. Pri dnu stupa se opet oblikuje trakica, koja se prekida naizmjeničnim ukrasnim mrežicama oblikujući vijugastu malu jabuku. U donjem dijelu polovine jabuke neprekinuto se diže u gornji dio polovice gdje čini simetričnu vijugu. Završivši polovinu jabuke, trakica se mrežasto spaja s početnom i oblikujući vanjski oblik jabuke. Isto se ponavljaju motivi na drugoj polovici jabuke, tako da se u jednoj jabuci ili zaobljenom zupcu nalaze po četiri manje jabuke.

Te nutarnje vijuge na prvi pogled djeluju poput vijuga u obliku gljive, ali duljim promatranjem vodi nas sličnosti s glavnim motivom. Raport se ponavlja u dužini od 380 cm. **Gornji dio**, kao umetak, nešto je širi, i to od 15 cm, ali s rjeđim prepletom. Glavni motiv su dva cvijeta. Cvijet sa čaškom na stabljici i dolje s dva simetrična lista djeluju poput kaleža. Gore je čaška poput široke čaše na stalku, u središnjem dijelu je trolatična srčika, izvedeno u neprekinutom nizu. Naizmjenično se reda sa četverolatičnim cvijetom s vijugastim laticama kojemu je list poput puževe kućice, a međupraznine su ispunjene vijugicama poput malih stiliziranih listova, sve u neprekinutom nizu s velikim cvijetom.

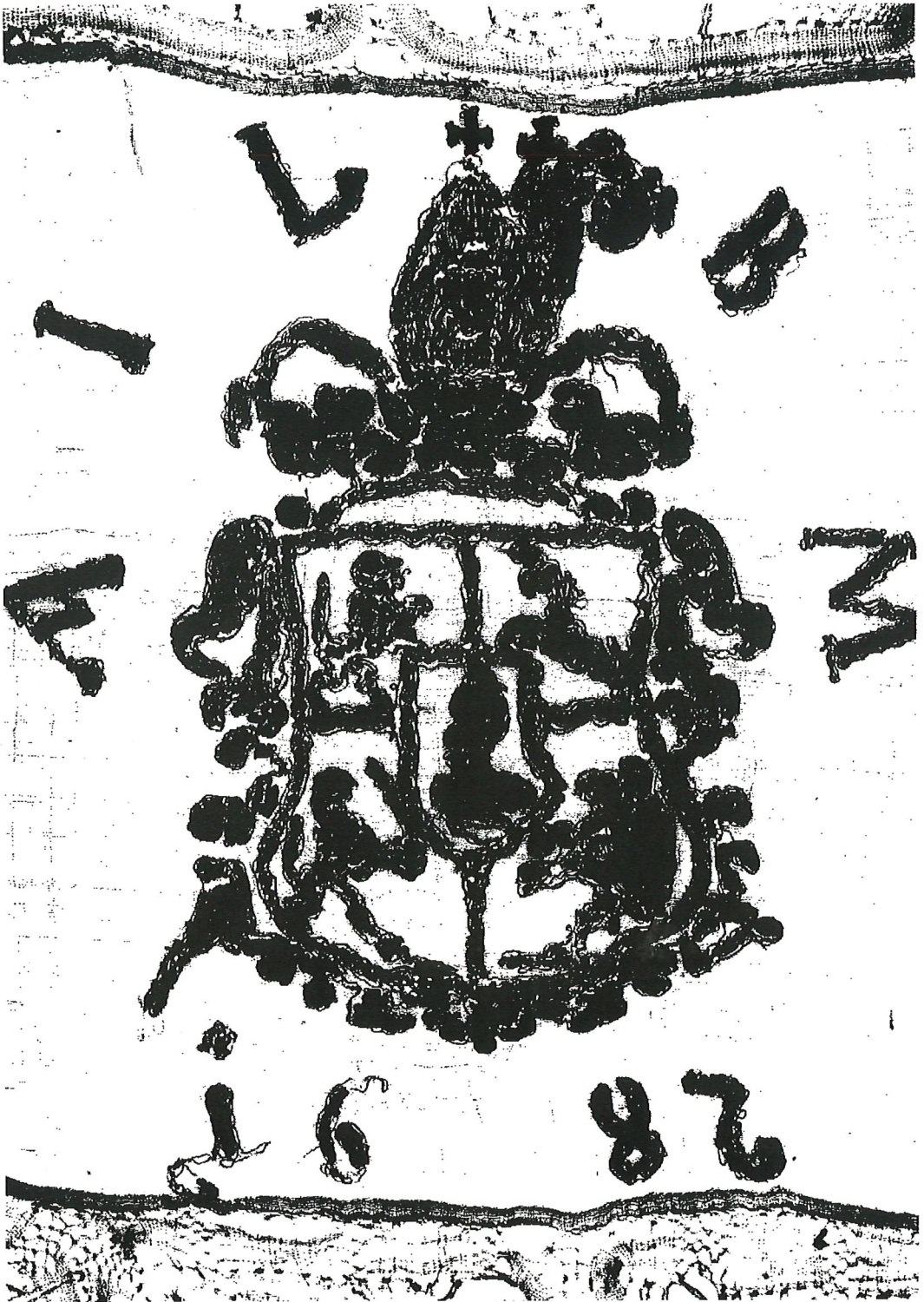
Oba ova komada čipke gornji su i donji ukras zlatnog veza na finom lanenom platnu s motivom granatnih jabuka komponiranih dijagonalno i tulipana vertikalno postavljenih. U sredini je biskupski grb, s elementima biskupa Borkovića⁴ (1667-1687) i Mikulića (1688-1694): Oko grba su inicijali: A I L M B i dolje godina: 1682.

VEZ SA ČIPKOM dio je albe iz oko 1700. godine.⁵ Donji dio je obrubljen čipkom, širine 10,5 cm. To su poluokrugle cakne sa spiralnim redovima sitnih mrežastih motiva. Središnji motiv se sastoji od naizmjeničnih tulipanskih čaški i ovalnih likova nalik na ribu. (Inv. br. T 319).

VEZENI OLTARNIK darovan je 1727., biskupu Jurju Branjugu (1723-1747) što je izvezeno, a ima čipku na postranim stranama, širine 8,5 cm. Oltarnik je iz tankog lanenog (malo žućkastog) platna, na kojemu su izvezena slova: I.C.R.D.D.G.B.E.Z. 1727.⁶ (*Inclito Reverendo Domino Domino Georgio Branyug Episcopo Zagrabiensi 1727. = Netko je poklonio biskupu Branjugu 1727.*). Cijeli oltarnik je veličine 184x92 cm. Čipka je široka 8,5 cm.

Slika čipka T 314

Kraći krajevi oltarnika obrubljeni su čipkom na batiče širine 8 cm; Sve je trošno, pa i čipka, što znači da je bilo u upotrebi. Čipka je rađena od lanenog tankog konca sitnih motiva u kojima se po gustom prepletu sitnih rozeta i palmeta ponavlja položeni sroljki motivi.

ALBA ZAGREBAČKOG NAD-BISKUPA KARDINALA JURJA HAULIKA (1837-1869) inv. br. T 311. Cijela alba, veličine 121x328 cm, izrađena je iz veoma finog tkanja na kvadratiće. Kvadratići su izrađeni naizmjenično s mrežicom, a u punim kvadratićima izvezeni su bijelom svilom peterolisni cvjetići. Orukvice albe izrađene su čipkom širine 15 cm, iz tankog lanenog konca. Glavni motiv je cvjetna kitica sa spiralnim vijugama po gustom prepletu sitnih motiva vijuga, cvjetića i rozeta.

ČIPKA-PLETER je iz tridesetih godina 20. stoljeća, s **inv. br. T 327**, pripadala je rocketi. Bijelim lanenim koncem izrađene su trakice, širine 1 cm, koje čine pleter s osnovnim motivom krugova i rombova naizmjenično.

Krugovi su većinom sastavljeni, dok se pleter ostvaruje preklapanjem trakica jedne preko druge a učvršćene su šivanjem. Međuprostori krugova i rombova su ispunjavani zvjezdicama i križićima te trolistima. To se sve ponavlja u dužini 290 i širini 47 cm. Donji dio završava starohrvatskim tropletom, izrađenim također trakicama, koje se oblikujući prebacuju jedna preko druge, a središnji je prostor ispunjavan mrežicom u obliku križića. Same valovite caknice pletera završavaju sa sitnim zubićima. Čipka djeluje posve nježno ali je čvrsta i bila je dugo u upotrebi.

OLTARNIK, inv. oznaka, RZK 3. Oltarnik je od lanenog platna, veličine 252x96,5 cm. Na postranim kraćim krajevima oltarnika nalaze se čipke širine 4 cm. Gusto ispunjeni pravokutnici tvore cik cak liniju po rjeđoj mrežastoj osnovi koje su zapravo oblikovane u stilizirane romboide. Donji rub čipke završava nizom od po tri sitna zupca. Donji dio oltarnika je čipka širine 26 cm. Svaki zubac sadrži dvostruku čašku tulipana nad kojima je u sredini mrežasti romb.

Čaške unutar tulipana su spojene listovima i lančanim žilicama, a s vanjske strane je tulipan smješten u čašu od šesterolatičnih rozeta i listova. Međuprostori između dva tulipana oblikovani su poput zvonca s gustim batom u sredini, dok su bati s jedne i druge strane učvršćeni X linijama. Na vrhu je stilizirana mrežica od rjeđih i gušćih kvadrata. Veliki zubac završava dolje s tri niza mrežica od gustih trakica s nutarnje strane do rijetkih

izrađenih rombova. Ovdje rombovi slobodno padaju, pa djeluju poput ovalnih resa, dok je gornji prostor čipke ispunjen također rombovima koji su geometrijski nanizani.

OLTARNIK od bijelog platna, inv. oznaka RZK 4, veličine 300x66 cm. Čipka se nalazi na tri kraja, širine 4 cm. Glavni motiv su gušće i rjeđe mrežice s trolisnim zupcima, a jezgra je sitna trokutasta mrežica. Ova dva zadnja oltarnika su i danas u upotrebi.

ČIPKE U IMOVNICIMA I ARHIVIMA

Iako postoje stari popisi crkvenog ruha, ipak se čipke ne nalaze u takvim popisima, jer su one samo ukrasni dijelovi oltarnika, albi, roketa i drugog liturgijskog ruha.

Pavlini su posjedovali skupinu imovnika (inventara) samostanskih i crkvenih riznica, od 15. do kraja 18. st. Generali reda, posebice Nikola 1505. i Stjepan 1510. izdali su stroge odredbe o sastavljanju i čuvanju imovnika (inventara), a Gašpar Malečić je ishodio od pape Inocenta XII. 1696. godine i Breve o zaštiti lepoplavske riznice i knjižnice. U nekim imovnicima, kao u onome iz Novoga, upisana su i imena redovnika koji su izradili pojedine predmete. Kako se tada pazilo na imovnike, tako su bili i zaštićeni i čuvani predmeti koji su bili inventarizirani. Poznato je da su u vrijeme generala reda i zagrebačkog biskupa Šimuna Bratulića (1603-1611) zbog nemira 1605. godine dragocijenosti iz lepoplavskog samostana morali prenijeti u utvrdu u Cesargrad.

No nažalost su imovnici poslužili i kod otuđenja istih predmeta prigodom ukinuća Reda, da možda nebi što preostalo.⁷

Potpuni popis crkvenih dragocijenosti pavlinskoga samostana u Lepoglavi, sastavljen 1687., a dopunjavan do 1778. godine objavio je Emilij Laszowski⁸.

On u Predgovoru kaže da su to bili "lijepi spomenici prastare tekstilne umjetnosti u formi kazula, humerala, pluviala itd." te žali da su oni nestali bez traga, osim što su zapisani u starim popisima. No tješi se da ipak nisu sasvim netragom nestali, budući da su većinom korišteni i za izradu i obnovu novijih tekstilnih predmeta. On navodi da je lepoplavski samostan većinu svojih dragocijenosti dobio od bana i vojvode Ivana Korvina i žene mu Beatrice Frankopanske. Osim drugih umjetnina, u toj skupini se nalazi izvezeni zlatom i srebrom predoltarnik iz godine 1669. a darovan je kao zadužbina od karlovačkog generala grofa Herberta Auersperga (1652-1669), koji je pokopan u crkvi Sv. Katarine u Zagrebu. Od oltarnika navodi se onaj kojeg je darovala i

ukrasila Judita Petthöniana, a od ostalih se nabraja samo količina (27) boljih i lošijih, većih i manjih.

E. Laszowski je objavio ovaj popis pavlinskog blaga jer je u svezi s jedinim preostalim predmetom iz toga popisa, pavlinskom monstranom ili pokaznicom, (M1), *Monstrantia argentea tota, et inaurata, et variis exornata status*" i napominje da se čuva u RZK, a zbog nje je bio objelodanjen čitav lepoglavski imovnik, jer je u I. godištu Vjesnika arheološkog društva opisana na str. 16. pod naslovom "Lepoglavska monstranca" (bila je izložena i 1996. godine ovdje u Lepoglavi).

E. Laszowski pak zaključuje na kraju popisa, da se iz njega razabire kako je u lepoglavskoj crkvi bilo veliko blago ne samo stvarne vrijednosti, već i umjetničke, jer dobar dio umjetnina prema tom popisu potječe iz 15. st. Na kraju se pita:

"Kuda i kamo su dospjele ostale umjetnine i dragocijenosti, jedva će se kada saznati... No prema ovom popisu bi se bilo moguće namjeriti ma gdje bilo na ove predmete, koji bi se onda mogli opisati i s umjetničkoga gledišta".

Takvo blago se nalazilo i po drugim pavlinskim samostanima i župama u Hrvatskoj. Za pavlinsku župnu crkvu Majke Božje Sniježne u Kamenskom u Karlovcu je zapisano da je do turske okupacije bila opskrbljena s dragocijenim liturgijskim ruhom kakvo su imale najčuvanije tadašnje evropske crkve.

Isto tako postoji i popis samostanskog inventara sestara Klarisa u Zagrebu, koje su poput Pavlina morale napustiti svoje samostanske prostore te se iz njega vidi bogatstvo samostanskih i liturgijskih predmeta.

Imovnik zagrebačke katedrale iz 1602. godine, kojeg su sastavili dubički arhidakon Ivan Vidović i Petar Domitrović, kasniji zagrebački biskup, navodi liturgijsko ruho s grbovima časnog brata Šimuna, tj. zagrebačkog biskupa pavlina Šimuna Bratulića. Za bijelu kazulu, koja ima grb časnog brata Šimuna⁹ autor imovnika kaže da su je lepoglavski redovnici poklonili biskupu Petru Domitroviću (Biskup zagrebački od 1611. do 1624., za svećenika zaređen 1600.).

Sredinom 17. st. je u Zagrebu postojala **Biskupska vezilačka radionica**, koju je osnovao zagrebački biskup Petar Petretić (1648-1667). Nacrte su izrađivali sami biskupi ili kustosi, a učitelj vezenja je bio Jakob Wolfgang Stoll, rodom iz Ingolstadta. Iako su u Zagrebu postojale trgovine s raznovrsnom tekstilnom robom i potrebnim materijalom, ostalo je zapisano, da je biskup Petretić za potrebe radionice slao kanonika Petra Kapića

u Veneciju, da (za 2020 for.) nabavi francuske svile i raznoga materijala za crkveno ruho. Kako je J. W. Stoll, boravio do preseljenja u Zagreb 1658. u Grazu i drugim okolnim središtima, dopisivao se sa svojim suradnicima u Grazu, Beču i drugdje. Tako doznajemo od Stollova suradnika Johanna Ranna (Raana) u Grazu, uz razne stručne podatke i zajedničke poslove, za njihove probleme u teškim vremenima što se odrazilo i na obrtnike nanoseći im gubitke. Tu je javio i novost, koja je vrlo važna za vezilačku radionicu, da su stupili na snagu propisi o odjeći prema kojima je bilo zabranjeno plemstvu i svim drugim osobama nositi zlatne i srebrne čipke, galone i borte, a to je vezilačkom obrtu nanosilo velike štete. Na taj način su i tadašnji centri čipkarstva tražili slobodu razvoja te su se premještali u slobodnije i zaštićenije regije.

No te pismohrane s obzirom na crkveni inventar djeluju poput prepleta čipki s početnom niti u Zagrebu, koja se zatim proteže preko Firenze, Bologne, Milana, Venezije, Beča i drugih središta. Kao primjer navodimo datirano pismo, od 15. siječnja 1740. godine, adresirano na rektora Hrvatskog zavoda u Bologni,¹⁰ Stjepana Putza,¹¹ (1698-1771) koje mu je pisao, po naredbi zagrebačkog biskupa Jurja Branjuga (1723-1747), iz Firenze Frate(r) Francesco di Sardegna Giubilato, u vezi s narudžbom paramenata koji su se radili u Milanu i trebali su biti završeni u svibnju te godine.

Naime, Zagrebačka biskupija je imala svoje zavode u Rimu i Bologni od 16. st. i u Beču od 17. U Rimu je prvotno postojao Zavod, utemeljen bulom pape Grgura XIII. "*Apostolici muneris sollicitudo*" od 1. veljače 1578, a za kojeg je bio upotrijebljen pavlinski samostan Sv. Stjepana u Rimu. Zbog nedostatka sredstava Zavod je dvije godine kasnije bio spojen s već postojećim germanskim kolegijem. Hrvatski doseljenici u Rimu su se pak okupljali u blizini crkve Sv. Petra, koji su nastojali imati svoj dom i crkvicu što im je omogućio papa Nikola V. 1453., iz čega se zauzimanjem pape Siksta V. krajem 16. st. razvio današnji Hrvatski zavod Sv. Jeronima s istoimenom crkvom.

Hrvatski zavod u Bologni je utemeljio kanonik Pavao Zondi koji je sastavio i Pravila i ustanovio zakladnicu za uzdržavanje. Italija je tada bila kulturni centar svijeta, pa je Zagrebačka biskupija imala uzorne i obrazovane svećenike. Bolonjski zavod je u svom 200 godišnjem postojanju kao i Bečki,¹² koji je djelovao od početka 17. st., (hrvatski studenti su studirali na Bečkom sveučilištu od samih

početaka, tj. od 14. st., ukinuti su reskriptom Josipa II., od 10.9. broj 5776) dali Zagrebačkoj biskupiji uzorne i učene svećenike, te se takav kulturni ukus odrazio i u namještaju zagrebačke katedrale i njezinom ruhu. Osim toga zagrebački biskupi i kanonici su svoj dio imovine oporučno ostavljali ne samo zagrebačkoj katedrali nego i tim zavodima ili zakladama kojima su se oni uzdržavali.

Iako su spomenuti Zavodi bili podalje od turskog osvajanja, ipak je Bečki zavod u vrijeme rektora Šimuna Zidića, doživio tursko opsjeđanje Beča, od 10. srpnja do 7. rujna 1683. i na tadašnji Hrvatski zavod pale su tri "kruglje" pa je u tom požaru bilo mnogo i uništeno. Zanimljivo je spomenuti da je rektor Bečkog zavoda sudjelovao u obrani sa svojim sunarodnjacima, što je opisao u svojoj kronici Nikola Jurinić, po kazivanju kanonika Stanislava Pepelka, očevica i sudionika te pobjede. Pobjeda je svečano proslavljena u **Bologni**.

Inventar Metropolitanske crkve zagrebačke iz 1915. godine, kojeg je sastavio kustos dr. Ljudevit Ivančan, navodi pod brojem 406, vrlo kratko "pedeset komada alba sa čipkama". U istom svesku pod naslovom "Novonabavljeni inventarski predmeti za 1917. godinu", na str. 103, uz ostalo crkveno ruho, pod brojem 2. Ivančan navodi: "Nabava četiri novih alba sa čipkama za pontifikalne mise." Starinske čipke su pohranjene u riznici. Napominjemo da su godinu dana prije, tj. 1916. godine izradili stolari dva velika ormara za pohranu staroga crkvenoga ruha gdje je bilo pažljivo smješteno. Godine 1927. i 1928. je na-

bavljeno za katedralu još crkvenoga ruha.¹³ Posebne su nabave slijedile nakon II. vat. sabora. Osim što smo se tek dotaknuli predmeta u crkvenim pismohranama, koje se sistematski obrađuju i kronološki objavljuju, a što je dugotrajan proces, budući da se mnogi dokumenti nalaze na više mjesta i po drugim gradskim ili državnim pismohranama, s vremenom će se moći prikupiti literatura iz čipkarstva koja će se uspoređivati s drugim granama znanosti kao s pleternim motivima u arhitekturi, starim mozaicima, ornamentici sagova, plastici, slikarstvu, posebice s umjetničkim portretima zagrebačkih biskupa i nadbiskupa, prikazima liturgijskog ruha, posuda i ukrasa samog oltara.

Važno je napomenuti da se danas nalazi u općim promjenama i pred predstojećim reorganizacijama kao u doba kad je donesen i prvi Hrvatski školski zakon 1874. godine koji je značio povezanost između crkvenih i svjetovnih škola, a pridavao je posebnu važnost ručnom radu. Razvojem i specifikacijom školstva razvijaju se i nameću specifični programi a nova tehnika i kompjutorizacija ostavlja tek prazne ruke. Škole bi trebale postati život grada i Domovine i oživjeti učeničkim radovima sve moguće prostore te ih prezentirati na izložbama. Prenesimo ovu svečanost čipki i među odgovorne institucije koje izgrađuju ljepši, kvalitetniji i radosniji život u gradu, obitelji i u crkvi oko oltara, kako kaže Zlata Šufflay, da bude ČIPKA U DOMU I NA OLTARU.

¹ Mirko (Emerik, Imre) Esterhazy, rođen je 17. 12. 1665. u Vagyrehelyu. Srednjoškolsku izobrazbu stekao je u Trnavi i Sopronu. Redovničku pavlinsku odjeću obukao je 25. 7. 1680. u Borndorfu. Filozofiju je učio u Bečkom Novom Mjestu, a zbog turskog nadiranja se sklonio u Hrvatsku. Godine 1683. odlazi u Rim i na Germanicumu studira teologiju. Doktorirao je 1687. i sljedeće 1688. je zaređen za svećenika. Dvije godine predaje u Lepoglavi, a zatim u Trnavi devet godina. Godine 1696. je izabran za generalnog tajnika Pavlinskog reda s boravkom u Remetama. Tada je obnovio remetsku crkvu s novim oltarom, kojeg je darovao kanonik zagrebački I. Znika. Razvija pobožnost prema BDM u svom redu, također obnavlja i poljepšava i druge pavlinske crkve i samostane u Hrvatskoj. Lepoglavska crkva je tada urešena slikama Luke Markgrafa (†1704). U doba njegova službovanja kao generalnog tajnika, pavlinski red se podijelio 1700. godine na hrvatsku i ugarsku granu, a E. Esterhazy je primljen u hrvatske pavline i 1701. je bio izabran za provincijalnog vikara nove pokrajine, a 1702. za generala Reda. Zbog nemira u Ugarskoj, premjestio je Vrhovno sjedište reda iz Elefanta u Lepoglavu. Pomaže pavlinskim samostanima u Poljskoj, naročito brani samostan u Chenstochowi. Suradivao je s Ivanom Kristolovcem. Godine 1706. imenovao ga je kralj Leopold I. biskupom u Vacu, ali je posvećen tek 1708. u Požunu. Posvetio ga je za biskupa ostrogonski nadbiskup i primas Kristijan August (1703-1708) i Adam Erdödy, biskup u Njitra). Međutim je u Vacu malo boravio, zadržavao se prema vatikanskim spisima u Beču i Lepoglavi, zbog tamošnjih nemira i siromaštva, te je molio da mu se dodijeli biskupija u Hrvatskoj. Nakon smrti biskupa M. Brajkovića, ustoličen je E. Esterhazy za zagrebačkog biskupa 1708. u svojoj 43. godini. Već idući dan hodočasti u Remete, a pohadao je i cijelu prostranu biskupiju dijeleći sakramente. Po drugim crkvama, izvan zagrebačke katedrale zaređivao je i nove svećenike. Osim što je darivao pavlinske crkve, zagrebačkoj katedrali je ostavio vrijedno crkveno posude, spomenuti antependij a posebno se ističu njegove tijelovske misnice, koje svjedoče o njegovu poznavanju umjetnosti. Poput dotadašnjih zagrebačkih biskupa, sudjelovao je Esterhazy u povijesnim odlukama, a u njegovu doba je bila izglasana pragmatična sankcija. Godine 1723. imenovan je vesprimskim biskupom i dvorskim kancelarom, a 1725. godine postao je ostrogonski nadbiskup koju službu je obavljao 20 godina. Umro je u Požunu 1745. i ondje pokopan u crkvi Sv. Ivana Milostinjara. Bio je aktivan sudionik u životu Crkve u Hrvata kao i u hrvatskoj društvenoj povijesti. Prema: A. Sekulić, Hrvatski pavlini na stolici zagrebačkih biskupa, u: Lepoglavski zbornik 1993., Zagreb 1994.

² Zagrebački biskup Benedikt Vinković (1637-1642) nastojao je 1637. godine dovesti sestre Klarise u Zagreb. To je kasnije ostvario grof Gašpar Drašković 1645., smjestivši ih najprije u Klenovnik dok nije 1647. godine sagrađen samostan sa crkvom Presv. Trojstva na Gornjem Gradu, koju je blagoslovio 1670. godine biskup pavlin, Martin Borković.

³ Zlata Šufflay: *Čipke biskupskih albi katedralne riznice u Zagrebu (Prinos k proučavanju čipkarstva uopće, napose našeg crkvenog čipkarstva)* u: Jutarnji list, nedjelja, 22. siječnja 1928., str. 14-15. Dobrotom dr. Tihane Petrović.

⁴ Štit grba je podijeljen u pet polja. U središnjem polju je izvedeno krošnjato stablo koje izlazi iz obradene podloge. Inače je grb biskupa M. Borkovića krošnjato stablo na čijem vrhu sjedi ptica, a stablo u obliku stupa izlazi iz trolisne podloge. U ostalim poljima bi bili elementi s Mikulićeva grba i to: gore desno lav s uzdignutom šapom, lijevo jednorog; dolje desno lav s mačem, dolje lijevo grifon.

⁵ Na finom lanenom platnu, širine 50 cm, izvezeni su cvjetni motivi po cijeloj površini, u dužini od 320 cm. Inv. br. T 319.

⁶ Vez je dosta trošan, srebrena žica je na više mjesta otpala, a održala se bijela svila. Može se raspoznati dvoglavi orao raširenih krila s krugom usred tijela. Ponad glave je kruna s mitrom i na vrhu križ. Naizmjenično s motivom orla vide se stilizirane kitice u kojoj je tulipan, granatna jabuka, ljiljan i sitni cvjetići. Na jednoj strani je također oštećeni zapis: I.C.R.D.D.G.B.E.Z.1727. (Inclito Reverendo Domino Georgio Branyug Episcopo Zagrabiensi 1727. = Netko je poklonio biskupu Branjugu 1727.). Inv. br. T 332. Grb biskupa J. Branjuga (1723-1748) je štit sa četiri polja. Gore lijevo (s moje strane) je šesterokraka zvijezda; gore desno je oklopljen lakat s mačem u šaci; dolje lijevo je na kruni lav s ispruženim jezikom, i dolje desno je šesterokraka zvijezda.

⁷ Iz Lepoglavskog je samostana 20. ožujka 1786. godine prevezeno u Budimpeštu u sanducima, osim drugih samostanskih i crkvenih predmeta, 30 misnica, više dalmatika i pluvijala.

⁸ Vjestnik Kr. Hrvatsko-Slavonsko-Dalmatinskog Zemaljskog arkiva, Zagreb 1901., svezak 2, str. 125-133.

⁹ Šimun Bratulić je rođen u Glavici u blizini pavlinskog samostana Sv. Petar u Šumi u Istri, gdje je i stekao osnovnu naobrazbu. Mlad je stupio u pavlinski red, a u novicijatu je bio za vrijeme poglavara Stjepana Trnavskog (1576-1593). Filozofiju i teologiju je studirao u Rimu. Nakon službe u Elefantu, gdje je bio prior samostana kao i u Maria Thallu kod Bratislave, izabran je za vrhovnog poglavara pavlinskog reda koji je već tada imao sjedište u Lepoglavi. Zbog stalnih ratova samostani i vjernici su bili u pogibelji te se trudio izobrazbom i obnovom steći sigurnost. Kao zagrebački biskup zauzimao se za kulturni i prosvjetni život svećenstva, koji su tada studirali u Bologni, gdje je zagrebački kanonik Pavao Zondi 1553. godine utemeljio Hrvatski zavod. U tu svrhu je doveo i u Zagreb isusovce 1606. pod uvjetom da otvore gimnaziju koja je otvorena 1607. u prisutnosti biskupa Bratulića. God. 1604. je, zbog nemira u Ugarskoj, dao prenijeti pismohranu i dragocijenosti iz Lepoglave u utvrdu u Cesargrad. O tome svjedoči Petar Domitrović, tadašnji prepozit zagrebačkog kaptola i kasniji zagrebački biskup, koji je 1602. sastavio i Imovnik zagrebačke katedrale, da je 1605. godine zagrebački biskup i brižni general reda dao prenijeti u tri škrinje kazula i crkvenih paramenata, te crkveno posude i druge dragocijenosti u utvrdu u Cesargrad. Neke dragocijenosti je dao prenijeti iz Lepoglave u Zagreb i u zaključanoj škrinji su se čuvala u katedralnoj sakristiji u riznici, sve do biskupove smrti. Prema: A. Sekulić, Lepoglavski zbornik 1993., Str. 14-15. U Inventaru zagrebačke katedrale iz 1602. navodi se da su bijele kazule, antependij za oltar BDM koji je izvezen crvenim koncem imale grb časnog brata Šimuna. Danas su u RZK sačuvani samo svijećnjaci od gorskog kristala s grbom biskupa Š. Bratulića, inv. br. M 29-30.

¹⁰ Zagrebačka biskupija je imala Hrvatske zavode u Rimu, Bologni i Beču. Hrvatski zavod u Rimu je utemeljen bulom pape Grgura XIII. "*Apostolici muneris sollicitudo*" od 1. veljače 1578. Inicijator osnivanja Rimskog zavoda bio je isusovac Stjepan Szanto. U tu svrhu je predložio da se u Rimu ukine pavlinski samostan Sv. Stjepana. Zbog nedostatka sredstava Zavod je bio spojen s već postojećim germanskim kolegijem, 1580. godine. Današnji Hrvatski zavod Sv. Jeronima izrastao je iz hrvatske naseobine koja se nalazila u blizini crkve Sv. Petra, kojoj papa Nikola V. 1453. godine, Breveom "*Piis fidelium votis*" daruje crkvicu Sv. Marine i okolno zemljište za bolnicu i gostinjac. Crkvica je obnovljena i posvećena Sv. Jeronimu. Tu se oblikovala Bratovština Sv. Jeronima, a papa Pavao III. (1534-49) joj je potvrdio Pravila. Papa Pavao V. (1605-21) je crkvi Sv. Jeronima podijelio kardinalski naslov. Papa Siksto V. (1585-90) dao je sagraditi novu crkvu Sv. Jeronima i osnovao Kaptol 1589. Papa Pijo VI. je 1790. ukinuo bolnicu i otvorio Zavod za izobrazbu svećenika "*Collegium Chroaticum*". Tijekom vremena je Zavod mijenjao i nazive i ustrojstva, a bilo je i teških trenutaka, sve dok nije u novije vrijeme sagrađena nova zgrada Zavoda.

O bolonjskom zavodu Zagrebačkog kaptola napisao je Klaić opširnu raspravu. Zavod je imao svoju kroniku. Utemeljio ga je kanonik Pavao Zondi 1557. za uzgoj učenog klera i sastavio Pravila Zavoda i zakladnicu za uzdržavanje. Svojim postojanjem preko 200 godina, Zagrebačka biskupija je imala izobražene svećenike. Italija je bila kulturni centar svijeta a tragovi su ostali i u zagrebačkoj katedrali u opremi katedralnog namještaja i crkvenog ruha. Učenost zagrebačkih svećenika posebno je hvalila M. Terezija. No njezin sin Josip II. ukida Zavod zajedno s pavlinskim i drugim samostanima.

¹¹ Stjepan Putz (1698-1771), zagrebački arhidakon i kanonik te posvećeni beogradski i smederevski biskup. Rektor Bolonjskog zavoda bio je od 1738 do 1740. Za biskupa ga je posvetio u Beču 20. srpnja 1755. nadbiskup Trautson. Istodobno je bio sufragan zagrebačkog biskupa Franje Thausija. Kao kanonik kustos (bio je i prior vranski, predsjednik Banskog stola) posebice je brinuo za nutarnje uređenje zagrebačke katedrale, naročito za nabavu crkvenog posuda i liturgijskog ruha koje se i danas nalazi u RZK.

¹² Studenti iz Hrvatske su na Bečkom sveučilištu studirali od samog utemeljenja, 12. ožujka 1365. Prema Statutima, slušatelji su bili podijeljeni u 4 skupine po narodnostima: Austrijci, Saksonci, Česi i Mađari, tj. narodnosti koje su bile pod ugarskom krunom. Svaka narodnost je imala svoje udruženje koje se brinulo za svoje članove, a naročito se svečano slavio narodni zaštitnik. U udruge su se obavezno upisivali slušatelji sveučilišta u posebne "matrikule", te uplaćivali posebne doprinose za njihove potrebe. Iz njih se vidi da je u njima bilo upisano mnogo Hrvata. I u Beču se nastojalo imati Hrvatski zavod ili kolegij, što se uspjelo postići zakladom prepozita Baltazara Napulija, umro 1624. Iako su ovi hrvatski zavodi bili podalje od turskih opasnosti, ipak je Bečki zavod doživio i proživio tursko opsjedanje Beča, 10. rujna 1683. Na Zavod su tada pale tri "kruglje" pa je u tom požaru bilo mnogo toga uništeno. Rektor Bečkog zavoda je sa svojih 1000 vojnika pobijedio tursku vojsku od 3000 vojnika, što se zatim svečano proslavilo u Bolonjskom zavodu. To je u svojoj kronici opisao Nikola Jurinić po svjedočenju kanonika Stanislava Pepelka, očevica i sudionika pobjede. Lj. Ivančan: Podaci o kanonicima, br. 415.

¹³ Popis se nalazi u Knjizi računa milostinje.

Slika - čipka T324

Zorislav HORVAT

O DIZANJU KAMENIH BLOKOVA NA GRADILIŠTIMA SREDNJEG VIJEKA

U redosljedu zidanja, općenito uzevši, dizanje teškog građevnog materijala na skelu te stavljanje na predviđeno mjesto u zidu i danas je problem, a pogotovo je to bio u srednjem vijeku. Zbog zidanja klesancima, taj je problem naglašen, jer su klesanci veliko kon-

centrirano opterećenje, s kojim je teško raditi. Jedna od srednjovjekovnih racionalizacija za olakšanje dizanja klesana kamena je tzv. "mačak", čelične škare, koje se dizanjem stežu zbog djelovanja vlastite težine kamena na njihove poluge. Prihvaćanje i skidanje klesanaca

Sl. 1. Zagrebačka katedrala, rupe za dizanje "mačkom" na zidu sjeverna broda: one su kasnije ispunjene mortom (foto: D. Foretić)

Sl. 2. Detalj s crteža iz "Chronique Enluminée, Bibliotheca Szechenyi, Budapest fol. 5

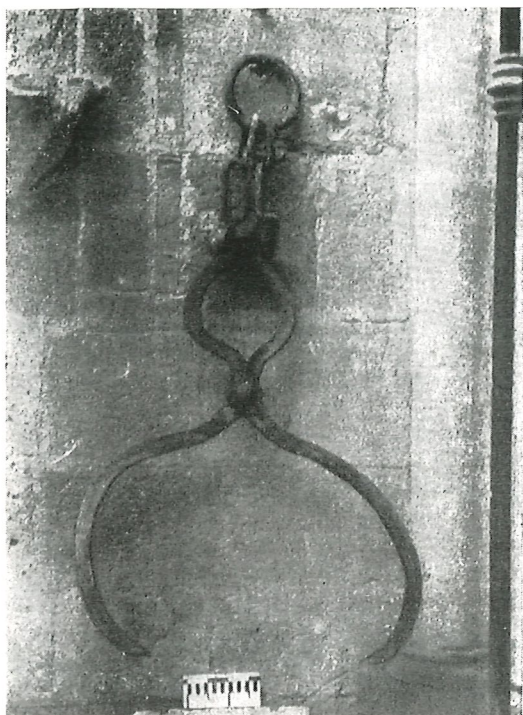

Sl. 3. Crtež gradilišta iz "Speculum Humanae Salvationis", Basel 1478.

Sl. 4. Klesarski znak s klesanca iz crkve sv. Marije Magdalene u Budimu, koji je ustvari stilizirani "mačak" za dizanje kamena (prema F. Horler, itd., - napomena 1.)

je jednostavno: prestankom djelovanja gravitacije klesanaca, škare "mačka" se otvore i koriste za dizanje slijedećeg kamena. Samo je postavljanje klesanca na mjesto lagano, jer ga se može okretati, pripasati i spustiti do u milimetar točno. Međutim, da bi se to izvelo sigurno, da kamen ne isklizne iz zahvata "mačka", uklesale bi se u njemu po dvije rupe, po jedna na svakoj strani klesanca, nešto iznad njegovog težišta. Ova tehnološka pojedinost ostaje vidljiva kao površina ispunjena mortom, promjera 3-5 cm na plohi gotova zida (sl. 1). Druga se rupa, naravno, ne može vidjeti, jer je ugrađena u unutrašnjost zida, ali su se ipak na dislociranim ugaonim klesancima donje kule Garić-grada mogle vidjeti obje. Stare grafike iz onog doba zorno prikazuju upotrebu "mačka" na gradilištu (sl. 2,3). Jedan klesarski znak sa crkve sv. Marije Magdalene u Budimu,¹ predočuje stilizirane škare za dizanje klesanca (sl. 4).

Sl. 5. "Mačak" naden u krovštu katedrale sv. Stjepana u Beču nakon požara 1945. – prema Alois Kieslinger, itd., napomena 3, slika 70 na str. 143.

Tragove uporabe škara za dizanje klesanaca – rupe na klesancima – nalazimo na različitim građevinama u Njemačkoj (Frauenkirche u Nürnbergu, svetište crkve sv. Križa u Schwäbisch Gmündu), Austriji (katedrala sv. Stjepana te crkva Maria am Gestade u Beču), Poljskoj (crkva sv. Katarine u Krakowu), Sloveniji (Ptujaska gora), Slovačkoj (katedrala u Košicama), Sedmogradskoj u Rumunjskoj (Cluj, Eisenstadt). U Češkoj, sve građevine koje je tijekom XIV. st. gradio Petar Parler imaju tragove dizanja "mačkom": na tornju mosta nad Vltavom, katedrali sv. Vita, portalu Tinske crkve, crkvi sv. Bartolomeja u Kolinu, a isto tako na gradnjama različitih burgova po Češkoj (Jenštejn, Hradek u Kutnoj Hori, Kost).

"Mačak" za dizanje kamenih blokova sačuvan je na više mjesta: jedan se nalazi u muzeju na Hvaru², drugi je pronađen nad svodovi-

Sl. 6. "Mačak" iz jednog muzeja u Firenzi, prema katalogu izložbe "The Renaissance from... itd."

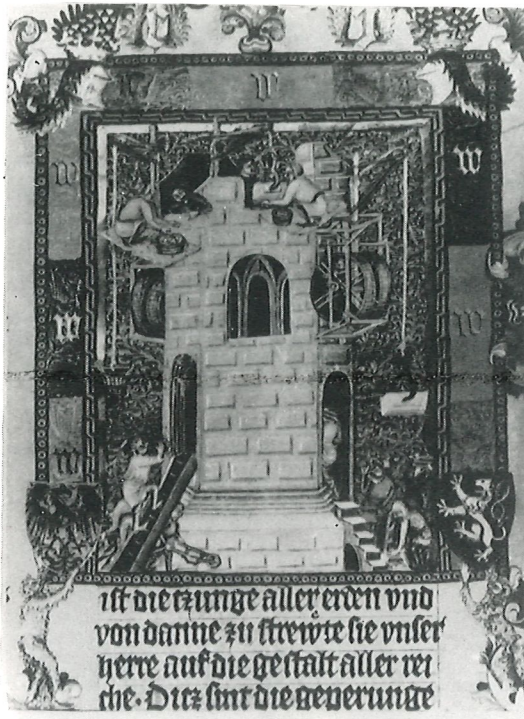

Sl. 7. Crtež gradnje jedne kasnogotičke palače, detalj, prema knjizi F. Cali, *L'Ordre Flamboyant*, Paris, 1967, slika 11 na str. 35

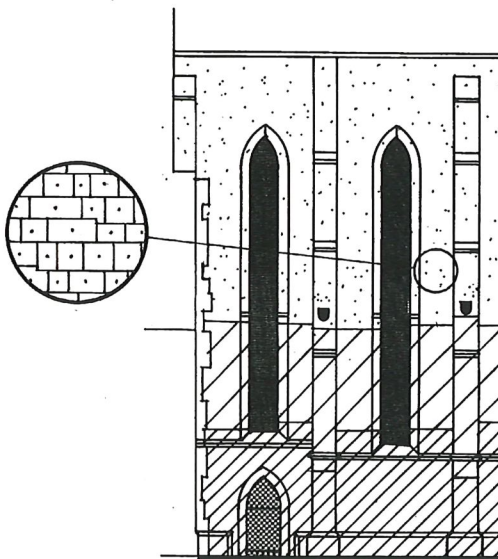
ma katedrale sv. Stjepana u Beču – nakon požara 1945.³ (sl. 5), a još se jedan nalazi u jednom muzeju u Firenzi⁴ (sl. 6). Bečki "mačak" visine je 107 cm, dok je maksimalni zahvat otvorenih škara 48 cm,⁵ što znači da je odgovarajuća dimenzija kamena bila do 1 1/2 stope.

Uporaba "mačka" pretpostavlja mogućnost dizanja, a to znači uporabu kрана, građevinske dizalice. Na već spomenutim srednjovjekovnim grafikama 15-16 st. (sl. 2,3) ovi su kranovi nacrtani kao jednostavne drvene konstrukcije, no one su mogle biti i vrlo komplicirane (sl. 7). Pogon je kрана bio specifičan za srednji vijek: kранu je bio pridodan jedan ili dva velika kotača, koje je pogonio čovjek (ili dvojica), hodanjem po unutrašnjosti kotača. Ovakvi kotači su ponegdje sačuvani, a jedan je bio i na krovu katedrale sv. Stjepana u Beču, no i on je izgorio 1945. god.

Neki autori smatraju, da se "mačak" uvodi u uporabu početkom 14. st., što je približno potvrđeno tragovima na građevinama od druge četvrtine 14. st. "Mačka" je prema uočenim tragovima – koristio Heinrich Par-

Sl. 8. Gradnja Kule babilonske u *Biblia Wenceslai Regis*, cod. 1760, fol. 10, Wien, Nationalbibliothek; preuzeto iz knjige D. Menclove, "Česke hrady itd." slika 173 na strani 122.

Sl. 9. Zagrebačka katedrala – shematski prikaz dijela sjeverna pročelja (uz sakristiju), s naznačenim fazama gradnje. Gornja polovica pročelja građena je u doba biskupa Eberharda (oko 1400. god.), a raspoznaje se po njegovim grbovima i po tragovima dizanja "mačkom" – povećani dio plohe zida u kružnici

ler, otac Petra Parlera, na svetištu crkve sv. Križa u Schwäbisch Gmündu. Petar ga je također koristio na svojim gradilištima u Pragu, skupa s drvenim kranom te nekim drugim racionalizacijama u gradnji (sl. 8). Osipanjem Parlerove praške radionice krajem 14. – početkom 15. st., majstori se iz Praga sele diljem Europe i koriste naučene načine zidanja⁶: na većini građevina, na kojima se naslućuje rad majstora, poteklih iz ozračja Parlerova djelovanja, nailazimo na tragove uporabe "mačka".

Dizanje klesanaca "mačkom" kod nas se javlja oko 1400. god., te mu tragove nalazimo na kulama Garić-grada, na zidovima lepoljavske samostanske crkve, na katedrali u Zagrebu, crkvi sv. Ane u Velikim Bastajima, zatim u crkvama samostana u Bijeloj i Remetama, u župnoj crkvi u Nedelišću itd.⁷ Tragove dizanja "mačkom" nalazimo kasnije npr. na crkvi sv. Marije od Pohoda u Voćinu, građenoj možda po radionici češkog školovanja.

Biskup Eberhard Alben doveo je na gradilište zagrebačke katedrale klesare, upoznate

s Parlerovim načinom rada.⁸ Prva je Eberhardova grupa radila na sjevernom pročelju broda, a vjerojatno i na dijelu zapadna pročelja, a druga na južnom pročelju i dijelu zapadna. Osim oblikovanja arhitektonske plastike na način parlerijanskih radionica, nazočni su i tragovi dizanja "mačkom" u obliku točaka, Ø 3-5 cm, kasnije ispunjenih mortom. Po tim se tragovima točno vidi što su parlerijanski majstori radili, a to je i potvrđeno grubovima biskupa Eberharda (sl. 1,9). Ponavljam, baš svaki klesanac na zagrebačkoj katedrali iz te faze ima ovaj trag od "mačka"! Po ovim se tragovima čak nazire, od koje je visine Bollé dozidao svoj potkrovni vijenac i male zabate nad njim.

Danas su tragovi dizanja "mačkom" nijemi svjedok svog doba, koji objašnjavaju mnogo: napredovanje tehnologije, podrijetlo majstora, razjašnjenje mogućih faza gradnje. Sve to treba gledati u ukupnosti podataka o građevini, i povijesnih, i umjetničkih, i tehnoloških, kako bi se dobila prava slika nastajanja i zagrebačke katedrale i drugih građevina.

¹ F. Horler, *Mittelalterliche Steinmetz- und Versetzzeichen an des Gebauden in Wohnviertel der Burg von Buda*, Budapest Regisegei, 1955. XVI., str. 385 i slika 1. znak 50 na str. 377.

² Podatak dobio od D. Foretića, rođena Vrničanina kraj Korčule i projektanta na poslovima obnove katedrale; ovom mu se prigodom zahvaljujem.

³ Alois Kieslinger, *Die Steine von St. Stephan*, Wien 1949., slika 70 na str. 143, tekst na strani 145-147

⁴ Katalog izložbe "The Renaissance from Brunelleschi to Michelangelo" u Palazzo Grassi, Venezia 1994.

⁵ A. Kieslinger, o.c., str. 148

⁶ Götz Fehst, Benedikt Ried, München 1961., str. 90-91
- Dobroslova Menclova, *Česke Hrady*, Prag 1972., II. dio, str. 124

⁷ Andela Horvat, *Osvrt na parlerijansku radionicu i njene odraze u sjevernoj Hrvatskoj*, Iz starog i novog Zagreba, Zagreb 1984., str. 85-87

⁸ Napomenimo da je biskup Eberhard biskupovao u Zagrebu u dva navrata: 1397-1406 i 1410-1419 te su očito tom prigodom radile dvije različite građevne grupe, upoznate s načinima rada parlerskih radionica.
- Z. Horvat, *Izgradnja lađe zagrebačke katedrale*, Peristil, Zagreb 1980/23. str. 93-96

Dražen ANIČIĆ

ZAGREBAČKA KATEDRALA U POTRESU 1880. I NJEZINA DANAŠNJA OBNOVA

Glasiloo Hrvatskog saveza građevinskih inženjera GRAĐEVINAR br. 11, studeni 2000. u cjelosti je posvećen 120. godišnjici zagrebačkog potresa. Dopuštanjem autora članka gosp. Dražena Aničića i glavnog urednika glasila gosp. Veselina Simovića objavljujemo ponešto skraćeni članak o zagrebačkoj katedrali tiskan u Građevinaru.

Uvod

Navršava se 120 godina od velikog zagrebačkog potresa (9.11.1880). To je prilika da se prelistaju zapisi o štetama koje je prouzročio taj, do danas najjači, zagrebački potres, a posebno da se raspravi o današnjem stanju zagrebačke katedrale i o njezinoj potresnoj otpornosti.

Seizmička aktivnost širega zagrebačkog područja trajna je prirodna pojava koja se proučava već 120 godina pa je stručnjacima dobro poznata. Opažanja posljedica potresa su znatno starija, jer prvi zapis o potresu u Zagrebu potječe iz godine 1502. Instrumentalna registracija potresa započela je u Zagrebu 1908.

Potresno građevinarstvo kao posebna inženjerska disciplina ima u Hrvatskoj svoj početak u godini velikog zagrebačkog potresa. Već je Josip Torbar u "Izvjješću o zagrebačkom potresu 9. studenoga 1880." (Djela JAZU, knj. 1, Zagreb, 1882) davao upute o potresnoj sigurnoj gradnji. Andrija Mohorovičić učinio je to na svom predavanju održanom u Hrvatskom društvu inženjera i arhitekata u Zagrebu 1909. tiskanom dvije godine kasnije u članku "Djelovanje potresa na zgrade" (Vijesti Hrvatskog društva inženjera i arhitekata, 32, Zagreb, 1911). Opširnije o Mohorovičiću kao osnivaču hrvatskog potresnog inženjerstva pisano je u članku D. Aničića: "Andrija Mohorovičić - osnivač hrvatskog potresnog inženjerstva" (Građevinar, 49/6, Zagreb, 1997). Suvremeni pristup u ovom području započinje u Hrvatskoj nakon katastrofalnog skopskog potresa (1963), od kada su na snazi suvremeni tehnički propisi za građenje u potresnim područjima.

Zagrebačka katedrala, najveća hrvatska sakralna građevina i jedan od najvrijednijih spomenika hrvatske kulturne baštine, stotinu godina nakon svoje velike obnove, nalazi se već desetak godina u novom obnoviteljskom procesu. Iako se u ovoj fazi obnavljaju ponajviše nekonstrukcijski građevni elementi, uskoro bi valjalo razmotriti i mogućnosti konstrukcijske obnove njezina nosivog sustava.

Svaka crkva, a posebno ona monumentalnih dimenzija, kakva je zagrebačka katedrala, nesvakidašnji je inženjerski problem i izazov. Stare su gotičke crkve specifično zidane građevine koje se u konstrukcijskom pogledu razlikuju od svih drugih. Njihove su lađe redovito nadsvodene svodovima i lukovima oslonjenim na vitke stupove. Vanjski su zidovi oslabljeni visokim uskim prozorima. Tornjevi sazidani uz crkvu unose u sklop nesimetriju masa i krutosti. Prostorna povezanost nosivih elemenata redovito je slaba. Iako je gradnja takvih građevina trajala decenijama, kvaliteteta ugrađenog materijala obično je bila uvijek bolja od one u "običnih" zgrada. Ipak je s vremenom smanjena djelovanjem vlage, mraza ili agresivne atmosfere. Zagrebačka katedrala u tom pogledu nije izuzetak. Na njezinu današnju otpornost utječu sva ranija oštećenja, oslabljenja i pregradnje, kao i svi (s današnjeg stajališta) nestručni popravci kojima su oštećenja popravljena "kozmetičkim" postupcima.

Poznato je da je u potresu 1880. katedrala bila ozbiljno oštećena, a pojedini su se njezini dijelovi i srušili, o čemu postoji dovoljno vjerodostojnih dokumenata. Popravci načinjeni nakon tog potresa mogli su samo djelomično poboljšati stanje nosive konstrukcije u odnosu na prethodno stanje. Stoga je nosivi sustav katedrale podložan oštećenjima u potresu jednako toliko koliko i prije stotinu i dvadeset godina, ali vjerojatno i nešto više, što je posljedica starenja materijala, korozije metalnih dijelova, novih agresivnih utjecaja u atmosferi kojih nekada nije bilo, kao i novo dograđenih vitkih i visokih tornjeva.

Seizmičnost zagrebačkoga područja

Potresi od 1502 do 1880

Povijest potresa zabilježenih u Zagrebu duga je pet stotina godina. U pisanim dokumentima postoje podaci o razornim potresima 1502., 1590., 1699., 1767. i 1837. godine. O tome je podatke objavio J. Mokrović u članku "Potresi u Zagrebu" (Rad Geofizičkog zavoda u Zagrebu, serija II, br. 3, Zagreb, 1950). Idući razorni potres pogodio je Zagreb 9.11.1880. u 7 sati 33 minute i 53 sekunde a imao je epicentar u Zagrebačkoj gori.

Prema Kišpatiću u članku "Potresi u Hrvatskoj" (Rad JAZU, knj. 107, 109 i 122, Zagreb, 1892) ovaj je potres opširno obrađen u tri djela: u radu već spomenutog Torbara, zatim u radu Hantkena von Prudnika "Das Erdbeben von Agram im Jahre 1880." (Jahrbuch der k.u. geol. Anstalt, VI Band, Budapest, 1882) te u radu F. Wähnera "Das Erdbeben von Agram am 9. November 1880" (Sitzungb. d.k. Ak. Wiss. I Abth. LXXXVIII Bd, Wien, 1883).

Na str. 80 svog djela navodi Kišpatić... *"iz cijelog ovog razmatranja vidimo da istočnim krajem Zagrebačke gore prolazi vrlo djelatna potresna pukotina. Pravac te pukotine ide po prilici od sjevera prema jugu. U geološkom pogledu ova je pukotina dosta značajno obilježena. Od Zlatara sjeverno imamo termalnu pukotinu iz koje istječu Sutinske Toplice. Južno od Bistrice diže se blizu ispod istočnog tjemena Zagrebačke gore otok eruptivnog kamenja (Hum), pa ako od Sutinskih Toplica povučemo crtu preko Huma prema jugu, presjeći ćemo istočni kraj Zagrebačke gore između Kašine i Moravča. Do te crte ide bilo Zagrebačke gore ravnim pravcem od JZ-SI te se sastoji od starih škriljevaca (poglavito od kloritnih i amfibolnih škriljevaca) a od te crte na S-I se b[ilo] nepravilno previja i gubi..."* Kasnijim istraživanjima utvrđeno je da je ovakvo Kišpatićevo, ali i Wähnerovo tumačenje pružanja rasjeda samo djelomično točno.

Detaljne opise šteta na građevinama u Zagrebu i okolici što ih je načnio potres daje Gj. Szabo u svojoj knjizi "Stari Zagreb" (Znanje, Zagreb, 1971). U njegovoj su knjizi, na temelju podataka u tisku i drugih dokumenata, prikupljeni opsežni podaci koji daju cjelovit dojam o tom potresu. Dio teksta opisuje i štete na katedrali, pa se stoga ovdje navodi gotovo u cjelini. Szabo na str. 131 svoje knjige piše:

"Od svih događaja koji su u to vrijeme djelovali na daljnji razvoj Zagreba najvažniji je svakako potres... Možemo mirno kazati da je taj potres Zagrebu bar toliko koristio ko-

liko mu je škodio. Započeo je podzemnom tutnjavom, uslijedila su dva okomita udarca, nastalo je ondulatorno gibanje koje se je završilo nakon 10 sekunda vibriranjem. Pravac je potresa išao od sjevero-sjeveroistoka prema jugo-jugozapadu. Rezultati dvogodišnjeg ispitivanja pripočeni su u "Izješću o zagrebačkom potresu", što ga je napisao Josip Torbar, a izdala 1882. Jugoslavenska akademija. Nepotrebno je navesti sve velike štete koje su za onaj mali Zagreb bile, dakako, teške, tek spominjem da je veoma oštećena bila Markova crkva, koja se baš tada restaurirala, no začudo, na zvoniku se nisu opažali nikakvi znakovni potresa. Znatno je stradala i crkva sv. Katarine, pa zgrada vojnog zapovjedništva, nekadašnji jezuitski samostan, gdje se je odmah jedan dio morao do kraja porušiti, a tornjič prema Jezuitskom trgu odstraniti. Realka, konvikt, sveučilišna zgrada (gornjogradska gimnazija), znatno su oštećeni. Popovturen sav se raspuknuo, spomenici se na grobljima pomicali, neki dijelovi iskrivilili, a na nekadašnjem portalu kojim se ulazilo do crkve sv. Ksavera okrenuo se kip Kristov na vršku za 45°, lijeva je figura zbačena, a desna je ostala na svom mjestu. Kadetska škola u Novoj vesi (danas vojni sud i zatvor) tako je bila oštećena da se škola morala premjestiti u Karlovac, gdje je i ostala. Na Kaptolu je oštećeno mnogo kurija. Teško je stradala franjevačka crkva, kojoj su kasnije srušili zvonik, a veoma je jako bilo skrhanu sjemenište.

Kako je izgledalo u katedrali: srušio se loše građeni drugotni svod nad sanktuarom, spao je komad bolte u lađi i probio grob, a kako se već prije započelo s restauracijom, izašli su iz osi gornji nadograđeni dijelovi tornjiča za stubište do sanktuara, dok su donji ostali netaknuti. ... U "Obzoru" od 15.11.1880. opisao je Rački (koji je na pokrajnom oltaru za vrijeme potresa čitao misu) taj potres i svoje dojmove od onog časa kad je započeo strahotan zviždanj, pa lom svodova i mirak, povećan prašinom, tako da se vidjelo gibanje crkvenih zidova i stupova posve sablasno."

Pretilsak cjelovitog opisa Franje Račkog nalazi se u radu "Zagrebačka katedrala" autora A. Deanovića, Ž. Čorak i N. Gattin (Globus-Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1988):

"Na uglu Bakačeve i Vlaške ulice stajala je prastara ubožnica s kapelom sv. Florijana uz lijepu kuću Pogorelčevu, a obje su morali porušiti pioniri koji su došli iz Ptuja. Vrlo je teško oštećena Priesterova kuća na uglu nekadašnje ulice Marije Valerije (sada Praške) i Jelačićeva trga, tako da se i ona morala zami-

jeniti novogradnjom. Teško je stradala Kelevičeva kuća na uglu Frankopanske ulice...

Izvršno su se održale najstarije kuće na Gornjem gradu, građene većim dijelom na starim gradskim zidovima; u stanu u Visokoj ulici, gdje je pisac ovih redova boravio, nije bilo ni najmanje pukotine u zidovima i svodovima. I novogradnje su srazmjerno vrlo dobro pretrpjele potres; naročito one zgrade na Zrinjskom trgu koje su tek pred kratko vrijeme bile dovršene: s Vranicanijeve palače i sudbene zgrade popadale su atike i oštećeni su jače gornji katovi, jednako i pri novogradnji Prve hrvatske štedionice u Dugoj ulici, dok je zgrada Jugoslavenske akademije, koja je baš dograđivana pretrpjela dosta štete.

Centar potresa bio je kraj između Kraljeva Vrha, Zeline i Kašine, gdje se potres najkatastrofalnije primijetio. Ubijen je odmah samo jedan čovjek: litograf Stanić, ubio ga je dimnjak kad se zarušio u Kačićevoj ulici. Nekoliko je ljudi u Zagrebu i okolici teško ranjeno, od njih je bankovni činovnik Lavoslav Smetana doskora i umro.

Građevna je šteta procijenjena u sva tri dijela grada na 2.153.000 forinti, što je za ono doba veoma velika svota... U to se doba snimilo mnoštvo fotografskih snimaka, od kojih su negativni do danas intaktno sačuvani, dok je vanjsko novinstvo donosilo sijaset krivih vijesti i još jadrnijih slika, narisanih većinom samo po krivim vijestima, tako da nemaju nikakove vrijednosti... Zagreb je tada imao 1500 kuća za stanovanje, a sa svim drugim zgradama, gdje se moglo stanovati bilo je svega 1736 objekata za prebivanje."

O štetama na katedrali piše Szabo nešto dalje:

"U katedrali se srušio sasvim nevaljali svod nad svetištem, loša kasnija gradnja, koja bi se ionako morala srušiti. Srušila se u desnom pobočnom brodu glavne lađe postrance kamena prečka, koja je probila čak i grobnicu nekadašnjeg koraliste Wiesnera. Rasklimao se toranj, naročito u gornjim partijama, a stubišta što ih je kod svetišta Bollé već dogradio pomakla su se u osi. Nema sumnje, velike štete, ali ni ove nisu nikako opravdave tzv. restauratorski postupak. Taj se uglavnom sastojao iz novogradnje svoda u svetištu, pojačanju dvaju pilova, odstranjenja obiju slijepih empora i hodnika koji je dvor spajao s crkvom, odstranjenja dviju polukružnih kapela, novogradnje sakristije, dopune fijala, pregradnje pročelja, izgradnje novog portala mjesto staroga Vinkovičeva, što ga je Schmidt ostavio... Sagrađeno je novo pjevalište, učinjen novi izlaz, otvoreni

dijelom zazidani prozori, uništene su sve grobnice... Stari mramorni pločnik izmijenjen je pločicama od klinkera. Sve je staro pokućstvo izbačeno, izbačeni su i svi stari oltari (osim dvaju malih, koji su premješteni na drugo mjesto). ..."

Ocjenu intenziteta zagrebačkog potresa dao je D. Cvijanović prema detaljnim opisima J. Torbara u njegovu "Izvješću" u radu "Seizmičke karakteristike šireg područja Zagreba I. dio" (Geofizički institut, Prirodoslovno-matematičkog fakulteta, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 1965). Cvijanović komentira Torbarove opise: "osim rušenja dimnjaka, mjestimično zabata i pregradnih zidova te spomenika i ukrasa na kućama, kao i mjestimičnih rušenja pojedinih dijelova kuća, većih rušenja i razaranja nije bilo. Usporedimo li ovo s definicijom stupnja MCS skale vidjet ćemo da ni u kom slučaju ne možemo tim efektima pridijeliti veći stupanj od 8° MCS." U Zaključku istog rada navedeno je da je potres 1880. g. zatresao grad Zagreb intenzitetom 8° i da intenzitet tog potresa u epicentru nije bio veći od 9° MCS skale.

Potresi od 1880. do danas

Nakon velikog potresa Zagreb je pogodilo još nekoliko jakih potresa. Svima je epicentar bio u Zagrebačkoj gori. Oštećenja su prouzročili potresi 1893., 1895., 1901. i 1906. Od 1502. do 1938. godine registrirano je 679 sigurno utvrđenih potresa koji su se osjetili u Zagrebu. Epicentar 84% tih potresa je u Zagrebačkoj gori. U dvadesetom stoljeću na zagrebačkom području zabilježen je po jedan potres magnitude $M=6,1$; $6,0$ i $5,7$ te dva potresa s $M=5,6$. Broj potresa magnitude 5,5 do 5,0 je šest, a magnitude 4,9 do 4,5 petnaest.

Seizmička mikrorajonizacija Zagreba

Rad na seizmičkoj mikrorajonizaciji Zagreba bio je potaknut skopskim potresom 1963. g. Gradska skupština odlučila je rad provesti u dvije etape: prvo se namjeravalo izraditi preliminarnu kartu seizmičke mikrorajonizacije na temelju raspoloživih seizmičkih, geoloških i hidrogeoloških podataka. U drugoj se fazi namjeravalo izraditi definitivnu mikrorajonizaciju uz potrebna istraživanja. Kao privremena mjera do izrade prve faze mikrorajonizacije za osnovni makroseizmički stupanj užeg gradskog područja usvojen je VIII. stupanj intenziteta po MCS ljestvici (rješenje gradskog Sekretarijata za komunalne poslove, građevinarstvo i saobraćaj od 26.1.1967).

Prva faza mikrorajonizacije načinjena je ograničenim sredstvima krajem šezdesetih godina u mjerilu 1:20.000. Ovu preliminarnu mikrorajonizaciju nije, međutim, Gradska skupština nikada službeno usvojila. Druga faza izrade mikrorajonizacije stalno je odgađana, tako da se ništa nije učinilo do kraja osamdesetih godina. Gradnja se u proteklih 30 godina u Zagrebu odvijala na temelju "neslužbene" karte iz koje su neki podaci preuzeti u generalnom urbanističkom planu grada Zagreba 1971. Izuzeci su bile pojedine lokacije za koje su provedena detaljnija istraživanja mikrolokacije.

Druga seizmička mikrorajonizacija Zagreba izrađena je krajem osamdesetih godina za područje tadašnjih 14 zagrebačkih općina i obuhvatila je površinu od 1.700 km². Studiju je načinila skupina od četiri ugledne zagrebačke znanstvenoistraživačke institucije: Geotehnika, Geološki zavod, Geofizički zavod i Rudarsko-geološko-naftni fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Ova studija nije, međutim, prigodom recenzije, dobila prolaznu ocjenu, pa je do danas Gradska skupština nije usvojila kao dokument kojim bi se poslužili projektanti pri proračunu potresnog djelovanja na građevine, a ni rad na poboljšanju studije nije nastavljen.

Iz navedenih se činjenica zaključuje da glavni grad Hrvatske, iako se nalazi u području razornih potresa na početku trećeg tisućljeća još uvijek nema valjanu seizmičku mikrorajonizaciju. Nepotrebno je isticati koliko nepostojanje takvog dokumenta pridonosi nepotrebnom rasipanju sredstava odnosno nesigurnosti pri projektiranju novih gradnja. Stoga bi studiju o seizmičkoj mikrorajonizaciji valjalo staviti u prioritetne gradske planove.

Geotehnički podaci u blizini katedrale

Kako bi se ustanovili podaci o temeljnom tlu na lokaciji katedrale iz geotehničkog katastra Grada Zagreba prikupljeni su izvještaji o sondažnim bušenjima izvedenim posljednjih 45 godina na nekoliko lokacija najbližih katedrali. To su lokacije na kojima su se u tom vremenu gradile ili pripremale za gradnju nove zgrade. Sve se bušotine nalaze u krugu polumjera 300 metara od katedrale, ali su sve smještene na razini nižoj od katedrale, tj. ne na uzvisini Kaptola na kojoj je katedrala. Kako temeljno tlo na "brežuljku" može biti samo bolje, a ne lošije od tla na mjestu istražnih bušotina (neke se bušotine nalaze čak na mjestu bivših potoka), s geotehničkog stajališta katedrala je na boljem tlu od onog opisanog na mjestu bušotina.

Temeljno tlo na lokacijama bušotina, ispod sloja antropogenog nasipa debljine 1-4 m, sve do dubine od 20 metara pod površinom, sačinjavaju horizontalno uslojene gline različita stupnja plastičnosti, označene prema međunarodnoj klasifikaciji oznakama CI (gline srednje plastičnosti), CL (gline niske plastičnosti) i CH (gline visoke plastičnosti), zatim šljunci oznake GFc (šljunkovito prašnasta mješavina vezana glinom), GP (šljunak slabo graduiran s mješavinom praha i pijeska) i GW (dobro graduiran šljunak). Za takva tla, za uobičajene dubine temeljenja i odabrane vrste temeljnih konstrukcija dopušteno osnovno vertikalno opterećenje tla iznosi između 0,23 i 0,29 MPa, uz proračunski koeficijent sigurnosti na slom $F_s = 3,0$. Radi se, prema tome o dobrom tlu za temeljenje u kojem su brzine rasprostiranja poprečnih seizmičkih valova primjereno velike.

Obnova katedrale 1880.-1902.

O gradnji zagrebačke katedrale u razdoblju od 11. stoljeća do 1880. g. raspravljeno je u više knjiga povjesničara umjetnosti, pa navođenje tih podataka prelazi okvire ovog rada. Već prije potresa započela je njezina obnova, a nakon oštećenja nastalih u velikom potresu obnovu je zamislio kölnsko-bečki arhitekt Fridrich Schmidt, a razradio i proveo Hermann Bollé u razdoblju 1880.-1902.

Ocjena konstrukcijskih zahvata nakon potresa

Iz podataka o radovima koje su na katedrali izvodili Schmidt i Bollé može se zaključiti da je potres 1880. g. srušio neke od slabijih konstrukcijskih dijelova (npr. svodove nad svetištem), a druge ozbiljno oštetio (zvonik, stupovi, lukovi i dr.). Također se mora pretpostaviti da su obnoviteljski radovi krajem prošlog stoljeća izvođeni uz stalni stručni nadzor Bolléa i od kvalificiranih obrtnika, jer se radilo o monumentalnoj i velikoj javnoj građevini. Zapažanja Bolléa u programu obnove upućenom odboru Društva za gradnju prvotolne crkve o nedostacima pojedinih konstrukcijskih dijelova i dotrajalosti građevnog materijala pokazuju njegovu visoku stručnost i poznavanje prakse građenja gotičkih katedrala.

Ipak, znanje o potresima prije sto godina, kao i znanje o ponašanju zidanih konstrukcija u potresu bilo je u odnosu na današnje skromno. Pozornost je u ono doba pretežno bila usmjerena na prijenos statičkih sila od krova do temelja. Stoga tadašnje konstrukcij-

ske zahvate valja ocijeniti i prihvatiti kao kvalitetne zahvate u svjetlu tadašnjih znanja graditelja.

Kvaliteta ugrađenih materijala također odgovara tadašnjim mogućnostima. Bollé je u obnovi lucidno primijenio u višim dijelovima građevine zamjenu teškog materijala (kamen) lakšim (opekom), a svodove je izvodio šupljom opekom umjesto punom.

U to doba nije još u uporabi bilo cementa, pa se zidalo u vapnenom mortu. Njega novoizgrađenog zida na velikoj visini od tla na koju je valjalo ručnim vitlima dopremati vodu, kako bi se usporilo isušivanje, vjerojatno je bila nedostatna. Čelik je kvalitetom bio slabiji od najslabijih danas upotrebljivanih vrsta (imao je granicu popuštanja oko 200 MPa). Sanacija oštećenih dijelova građevina mogla se sastojati od rušenja jače oštećenih dijelova i građenja iznova ili od "kozmetičkog" maskiranja oštećenja (mahom pukotina). U to vrijeme nisu još bili poznati postupci i uređaji za injektiranje pukotina, a do primjene materijala visokih čvrstoća došlo je još kasnije. Nepoznato je što je Bollé poduzeo na *učvršćenju* obaju donjih dijelova zvonika, dok za gornje dijelove navodi da ih je uklonio. Da je graditelj ipak slutio da u gornjem dijelu tih vitkih i srazmjerno lakih, šupljih, zvonika valja nešto poduzeti, svjedoče u svakom zvoniku postavljene pune željezne kugle obješene o čelično uže pričvršćeno za sam vrh zvonika. Masa svake kugle je oko 4 tone. Njihovim vješanjem za vrh zvonika povećana je vertikalna sila u gornjem dijelu zvonika, što je doprinislo njegovoj stabilnosti kod djelovanja horizontalnih sila vjetra ili potresa.

"Regotizacija" katedrale sastojala se i u oblaganju katedrale novim fino klesanim kamenom te dodavanjem izvana niza ukrasnih elemenata. Time je nešto povećana ukupna masa građevina, što ima utjecaj na povećanje potresnih sila.

Nakon Bolléovih intervencija u dvadesetom stoljeću nisu izvođeni radovi koji bi zadirali u nosivi sustav katedrale.

Ocjena današnjeg konstrukcijskog stanja

Konstrukcijsko stanje zagrebačke katedrale promatrano sa stajališta današnjih saznanja o djelovanju potresa na zidane građevine ne može se ocijeniti kao dobro. Potpora takvom stajalištu su oštećenja sličnih talijanskih crkava zabilježena u jakim potresima koji su Italiju pogodili posljednjih dvadesetpet godina. *Koja su slaba i rizična mjesta jedne gotičke crkve?*

Konstrukcijski sustav katedrale sastoji se od niza elemenata namijenjenih prijenosu vertikalnog opterećenja i nešto elemenata za prijenos horizontalnog opterećenja (kontrafore, spone). Zbog veličine građevine kao i upotrebljenog gradiva (ziđe) ne može se očekivati zajedničko tj. sinkrono osciliranje nosivih elemenata pri pojavi potresa. Stoga će svaki nosivi element djelovati za sebe, a međudjelovanje će postojati pri prijenosu tlačnih sila, dok će prijenos vlačnih sila biti ograničen malom vlačnom čvrstoćom zida.

Slaba mjesta su svodovi i lukovi koji se razupiru jedni o druge, a nemaju horizontalnih čeličnih spona. Već manjim razmicanjem ležajeva kod lučne ili svođene konstrukcije dolazi do pomicanja "tlačne linije", do otvaranja pukotina a zatim do rušenja. Postoji, naravno, mogućnost da lučna konstrukcija djeluje kao sustav u kojem se zglobovi kod potresnog opterećenja otvaraju i zatvaraju na nekoliko, ne uvijek istih, mjesta, no takav sustav prelazi okvire jednostavnog inženjerskog rasuđivanja i nije ga moguće kontrolirati ili predvidjeti. Ugrađivanjem čeličnih spona (zatega), one preuzimaju horizontalne sile koje se javljaju u tim elementima. One sa zidanim dijelovima čine tada zatvoreni sustav sila koji je na djelovanje potresa znatno otporniji.

Povezanost krovne konstrukcije s nosivim zidom osnovni je uvjet za smanjenje štete u potresu. Stare građevine imaju, međutim, krovnu konstrukciju slobodno oslonjenu na ziđe. Rušenja krovništa, veliki trajni pomaci radi njegova proklizavanja i oštećenja svodova zbog rušenja drvenih elemenata - pojave su koje se neprekidno bilježe kod starih građevina izloženih potresu. Fizičko povezivanje drvene građe krovništa i zida pridonijelo bi manjoj oštetljivosti građevine. Kontrola prostorne povezanosti postojećeg krovništa i zida ukazala bi na eventualnu potrebu njihovog pojačanja. Ovo je moguće načiniti tek nakon što se izradi detaljna snimka krovne konstrukcije i provede stručni vizualni pregled cijele građevine. Ako bi se glavni korpus katedrale koliko-toliko povezo da djeluje kao cjelina, dijelovi tornjeva iznad prvoga balkona ostali bi kao konzole koje strše iz te cjeline. Prikladni bi proračun pokazao koja su rizična mjesta građevine gdje valja očekivati prva oštećenja već kod manjih potresa.

Ispitivanjima zida *in-situ* razornim postupkom i/ili ekspertskom procjenom na površinskim sondama zidova ustanovila bi se ili procijenila mehanička svojstva zida građevine. Posebno su važni podaci o tlačnoj i o vlačnoj

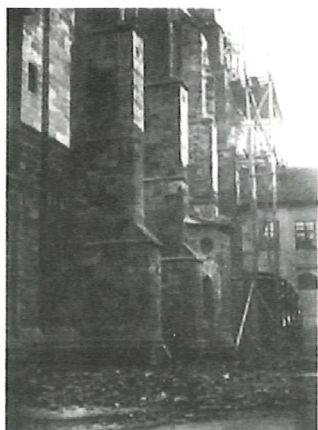
čvrstoći zida najvažnijih konstrukcijskih elemenata, jer se radi o više stoljeća starom zidu koje je do danas bilo izloženo višestrukim mehaničkim i fizikalnim djelovanjima. Takvi bi podaci poslužili kao temeljni podaci pri proračunu.

Zaključak

Zagreb se nalazi u području djelovanja potresa koji mogu prouzročiti velika oštećenja zidanih i starih monumentalnih građevina. Na prikazu oštećenja zgrada u potresu iz 1880. g. pokazano je što valja očekivati kod sličnih starih zgrada.

Kako do danas za Zagreb nije izrađena valjana studija o seizmičkoj mikrorajonizaciji ukazuje se na nužnost njezine što skorije izrade.

Radovi na konstrukcijskoj obnovi katedrale izvedeni u razdoblju 1880.-1902. raspravljani su u svjetlu današnjih saznanja. Pokušalo se upozoriti na moguća slaba mjesta građevine te uputiti na potrebne radove koji bi osim lijepoga izgleda obnovljenoj katedrali doveli do potrebne sigurnosti. Javna rasprava o potresnoj sigurnosti katedrale u krugu građevnih konstruktora mogla bi motivirati na daljnje aktivnosti i vlasnika - Crkvu i državne službe za zaštitu nepokretnih kulturnih dobara.

Oštećenja katedrale od razornog zagrebačkog potresa (Arhiv Ministarstva kulture, presnimio: Z. Rukavina u travnju 2001. godine)

Slavica Lina PLUKAVEC

PRO MEMORIA O PRISUTNOSTI LIKA BL. AUGUSTINA KAŽOTIĆA U ZAGREBAČKOJ KATEDRALI I RIZNICI

KRATKI ŽIVOTOPIS

Bl. Augustin Kažotić, zagrebački biskup od 1303. do 1322., rođen je u Trogiru oko 1260. godine. Djetinjstvo i mladost je proveo u Trogiru gdje je stupio u dominikanski red. Studirajući u Parizu, omogućena mu je vrhunska obrazba, no njegovi suvremenici ga pamte po pastoralnom i socijalnom zauzimanju te do broti i drugim vrlinama. Papa bl. Benedikt XI., također dominikanac, imenovao ga je 1303. godine zagrebačkim biskupom. Brinuo se predano za duhovna i tjelesna dobra svojih vjernika koje je obilazio i pomagao. Uz to je obnavljao i središnje crkvene ustanove obnavljajući katedralnu školu, usavršavajući duhovne staleže, braneći prava Crkve i vjernika. Poznato je da je održao tri biskupijske sinode, uređio bogoslužje i sudjelovao na općem Crkvenom saboru u Vienni 1311-1312. godine gdje je održao zapaženi govor. Uživao je ugled u narodu pa su mu i državni staleži povjerali jednu diplomatsku misiju kod pape Ivana XXII. u Avignonu, gdje su tada pape stanovali. Radilo se o zlopotrebama plemića, dvorjanika i samoga mladoga kralja Karla Roberta. Augustin se više nije smio vratiti u Zagreb te mu je papa dodijelio 1322. godine biskupiju u Luceri, u Napuljskom Kraljevstvu, odakle su Anžuvinci došli, Augustinovom pomoći, u Hrvatsku. Vršajući svoju biskupsku službu samo kroz godinu dana, umro je na glasu svetosti 1323., pa su ga odmah počeli častiti kao sveca. Sahrani su ga u crkvi Sv. Dominika, no kasnije su mu prenijeli tijelo u katedralu.

Zagrebački biskup Ignacije Aleksandar Mikulić (1688-1694.) nastojao je svim silama dobiti iz Lucere relikviju, naramenik (humeral) Augustina Kažotića, što mu je i uspjelo 1694. godine te je za njega dao izraditi srebrni moćnik (relikvijar) s poprsjem i naložio da se svake godine na blagdan blaženoga Augustina Kažotića, 3. kolovoza izloži na čašćenje na glavnom oltaru kao posebna svetinja. Ubrzo zatim, tj. 1702. godine, proglasio ga je blaženim papa Klement XI. (1700-1721), ko-

jemu se 200 godina kasnije pridružio novi blaženik i mučenik, zagrebački nadbiskup i kardinal bl. Alojzije Stepinac.

Dovršenje konačnog procesa zahtijeva veću angažiranost svih na tom području na taj način da ga više uznemirujemo da pomaže i danas i svojim vjernicima i hrvatskom narodu, a takvu pomoć će tada potvrditi Crkva. To sve pratimo u njegovu Vjesniku "Blaženi Augustin Kažotić" koji izlazi redovito od 1967. godine.

ZAGREBAČKA KATEDRALA

Uređujući zagrebačku katedralu 1847-1857, zagrebački nadbiskup i kardinal Juraj Haulik, uređio je svetište katedrale tako da je dao izraditi slikane prozore uz koje su postavljeni novi kipovi. Dao je izraditi također novi glavni oltar koji je bio za vrijeme potresa 1880. zdrobljen, dok su prozori i kipovi bili samo oštećeni i kasnije obnovljeni.

1. Slikani prozori predstavljaju glavnu zaštitnicu zagrebačke katedrale, Uznesenje Blažene Djevice Marije te zaštitnike Nadbiskupije i lik. bl. Augustina Kažotića u biskupskom ornatu zajedno sa sv. Kvirinom s natpisima: SANCTUS QUIRINUS BEATUS AUGUSTINUS GAZOTTI, na prvom prozoru na južnoj strani apside glavne lađe. Prozori su izrađeni u Münchenu u Državnoj radionici vitraža, gdje su i nakon potresa bili i obnavljani.

U to vrijeme je u katedrali postojao i barokni oltar bl. Augustina Kažotića, koji je nakon Bolléove obnove zagrebačke katedrale premješten kao glavni oltar u župnu crkvu u Lepoglavu. Mramorni oltar za katedralu su bili naručili zagrebački kanonici Đuro Res i Đuro Dumbović a izradio ga je 1743-1747. Antun Michelazzi, koji je imao svoju radionicu u Rijeci.

Štovanje bl. Augustina povećalo se početkom dvadesetog stoljeća. U Zagrebu je bio imenovan Trg bl. Augustina Kažotića, 1928. godine, a u Luceri je prigodom Euharis-

tijskog kongresa 1937. tadašnji lucerski biskup mons. Josip di Girolamo dao urediti novi srebreni kovčeg (urna argentea). Relikvije Blaženika dobiva tada i zagrebačka katedrala. Godine 1939. pod vodstvom zagrebačkog nadbiskupa Alojzija Stepinca hrvatski hodočasnici hodočaste na Blaženikov grob. Znakovito su se tada okupili oko budućeg sveca nasljednik, zagrebački nadbiskup blaženi Alojzije Stepinac, tadašnji splitski i makarski biskup, dr. Kvirin Klement Bonefačić, pod čiju duhovnu vlast spada Blaženikov rodni grad Trogir i lucerski biskup Josip di Girolamo. Hodočastilo se također i pod vodstvom zagrebačkog nadbiskupa i kardinala Franje Šepera 1967. godine i kasnije.

2. Povodom 660. godišnjice imenovanja Augustina Kažotića zagrebačkim biskupom, godine 1963. uređena je u prizemlju sjevernog tornja zagrebačke katedrale kapelica bl. Augustina Kažotića po nacrtu Aleksandra Freudenreicha (N 165), nutarnje veličine 3,85 x 3,75 m. U zidu ponad oltara pohranjene su Blaženikove moći u srebrenoj škrinjici koja je ukrašena apliciranom srebrenom čipkom. Na pozlaćenom okviru je natpis: SVETE MOĆI/BLAŽENOGA AUGUSTINA KAŽOTIĆA/ZAGREBAČKOG BISKUPA. Slikar Ž. Šimat (1909-1985.) je naslikao sliku Blaženika veličine 120 x 99 cm (s okvirom: 138 x 117 cm).

Bl. Augustin sjedeći u biskupskom odijelu, tj. s mitrom na glavi, ogrnut plaštem u albi i štolu lijevom rukom drži otvorenu knjigu a desnom drži gotički biskupski štap, u zavoju se raspoznaje prikaz Navještenja poput rizničkog štapa M 118.

Kapelicu je posvetio 3. kolovoza 1964. godine zagrebački nadbiskup i kardinal Franjo Kuharić, kao pomoćni biskup.

SAKRISTIJA ZAGREBAČKE KATEDRALE

U sakristiji zagrebačke katedrale nalaze se na nutarnjem zidu u dograđenoj Bolléovoj kapeli dvije Kažotićeve slike.

1. Ponad pretinca nalazi se slika u klasicističkom okviru s kruništem od svijenih girlandi na čijem vrhu je svezana pozlaćena mašna. U tom kruništu se nalazi ovalni medaljon na pozlaćenju podlozi s isprepletenim inicijalima: B.A.; C.E.Z. Nutarnji rub ovala ima pozlaćene kuglice dok je vanjski rub srebreni, patinirano. Na donjem dijelu, medaljon je ukrašen palminim lišćem (4 lista u obliku sablji, vijugasto položenih prema gore i na desnoj strani cvjetna grančica).

Podloga okvira je pozlaćena, kanelirana. Ukrasi od srebrenog patiniranog lima. Donja kraća stranica ima u sredini srebreni grb u ovalu, 9x7,5 cm. U sredini, na malom brežuljku stoji čaplja, okrenuta lijevo, koja u kljunu drži zmiju ili glistu. Odmah do gliste je šesterokraka zvijezda a na suprotnoj strani prva četvrt mjeseca. S jedne i druge strane grba je po sredini okvira ukras od krugova sa četverolatičnim rozetama. Krugovi su poredani u obliku karika na lancu. Rubovi okvira imaju metalne zupčane ukrase. Oba reda zubaca okrenuta su prema gore. Po središnjem kanalu većih, okomitih stranica okvira, su na razmaku od 26 cm poredani krugovi sa četverolatičnim rozetama. Na lijevoj strani nedostaje jedan krug a na desnoj strani je samo jedan (svi drugi nedostaju). Po uglovima okvira su pozlaćeni kvadrati u čijem središtu se nalazi rozeta s vrhovima listova na podlozi, tako da rozeta ima izbočen oblik s tučkom od točkica u sredini.

Okvir ima širinu 10 cm. Visina slike s okvirom: 138 cm. Cijela visina s oblikovanim medaljonom i ukrasima gore, 179 cm. Širina okvira sa slikom je 98,5 cm. Veličina slike bi dakle bila 118 cm visine i 80 cm širine. Na oba kraja lovorova vijenca su utisnuti žig zagrebačkog Kaptola s inicijalima "M.E.", što su inicijali majstora Martina Ebnera, koji je radio za zagrebačku katedralu, a izradio ga je iz ostavštine biskupa Puca (†1771). Okvir je inventariziran u RZK pod brojem M 448 i M 557.

Lik biskupa Kažotića do koljena s dugom bradom. Pogled mu je upravljen prema Raspe-lu kojeg drži lijevom rukom. Korpus na Raspe-lu ističe malo povišena koljena. Na Raspe-lu je i uobičajeni natpis. Lakat Kažotićeve lijeve ruke je oslonjen na ormarić na kojem je mitra. Desna ruka spuštена dolje i prsti ruke prate meditaciju lica. Obučen je u mozzetu na kojoj je na prsima biskupski križ. Dalje se ističe bijela roketa s uskom čipkom po donjem rubu roketi. Dalje se nastavlja dugi dominikanski bijeli habit.

Oko glave je blaga aureola a svjetla podloga se nastavlja gore prema okviru slike. S lijeve strane su dvije anđeoske glavice i s desne su tri koje su koncentrirale svoje poglede prema Raspe-lu.

Sliku je nabavio Stjepan Pucz kao zagrebački prepošt i dao ju je staviti na oltar Majke Božje u apsidi južne lađe katedrale.

Kukuljević i Ivančan spominju sliku smještenu u sakristiji (str. 30; 926), i napominju da ju je izradio u Napulju vrlo vješti slikar 1747.

godine troškom biskupa Puca, čiji je grb na donjoj strani okvira. (Ivančan, Podaci o kan. br. 926; U DM 90, opis malo drugačiji).

2. Slika BL. AUGUSTINA KAŽOTIĆA od moravskog slikara Ignacija Bergera, u sakristiji katedrale. Naslikana u prvoj pol. 19. st. u svijetlom koloritu.

Slika bez okvira, visine 225 i širine 110 cm.

Bl. Augustin u cijelosti. Obučen u mozzetu preko koje se nalazi biskupski križ. Dalje se nastavlja roketa sa čipkama i dominikanski habit. Preko svega se nalazi crvena štola. Lijevo rukom drži Raspelo u visini ramena, a desnom rukom podržava donji okomiti krak Raspela. Uz desnu ruku prislonjen je biskupski štap, a na niskom stoliću se nalazi biskupska, crvena mitra. Iza lijeve ruke nalazi se kraljolik sa zagrebačkom katedralom na brežuljku. Ponad desne ruke su dvije anđeoske glavice a na desnoj strani iz oblaka silaze dva anđela.

BL. A. KAŽOTIĆ I RIZNICA ZAGREBAČKE KATEDRALE

Blaženi Augustin Kažotić kao zagrebački biskup obnavlja bogoslužje i čitav duhovni život svećenika i vjernika. Isto tako uređuje i liturgijski prostor i pribavlja relikvije ili moći svetaca i mučenika. Tako se pretpostavlja da je baš on pribavio i Ladislavov plašt i relikvije kralja Ladislava. No ovdje se osvrćemo samo na predmete i relikvije koje govore o Blaženiku i sačuване su u ovim prostorima.

1. Na korici Misala Jurja Topuskog (K 2), koji je pisan u Zagrebu oko 1495. godine, a krajem 17. st. dao ga je uvezati zagrebački biskup A. I. Mikulić (1688-1684.) nalazi se pozlaćeni medaljon s likom bl. Augustina Kažotića i natpisom: "S AVGVSTINVS EP(ISCO)PVS ZAGRABIENSIS. Kratica "S" znači "sveti, sanctus" i susreće se na više mjesta, iako nije do danas dovršen proces kanonizacije, te bi taj naslov stajao stalno uz Kažotićevo ime.

2. Lik bl. Augustina Kažotića u cijelosti, u kartuši u emajlu, nalazi se na pastoralu ili biskupskom štapu, M 114. Pastoral je izrađen u Radgoni 1750. godine i pripadao je S.Puczu.

3. Zagrebački biskup Juraj Branjug (1723-1747) dao je u Beču izraditi pokaznicu, (monstrancu, M 3) te ju je dao ukrasiti likom zaštitnice zagrebačke katedrale, Uznesenje BDM, s natpisom "SLAVA CRKVE ZAGREBAČKE", zatim zaštitnicima sv. Stjepanom i

Ladislavom te likom bl. Augustina Kažotića i natpisom: EP(ISCO)PVS ECCL(ESIAE) ZAGR(ABIENSIS) B. AUGUSTIN(US) GAZOTA.

4. Već spominjani zagrebački biskup A. I. Mikulić svim silama nastojao je dobiti iz Lucere relikviju, naramenik (humerale) bl. A. Kažotića.

Humerale (amikt, efod, naramenik, oplećak, naplećak, naprsnik) je dio liturgijske odjeće kojeg susrećemo i u Starom Zavjetu i znak je posredovanja u molitvama s Gospodinom. U Kažotićevo vrijeme humeralima su se ukrašavale i "dogotavljalje" romaničke i gotičke misnice te se namiještao neposredno prije početka liturgijskog slavlja. Humeral bl. Augustina Kažotića je komad lanenog platna veličine 121 x 79 cm, na kojemu je prišivena (aplicirana) traka s vezom veličine 73 x 8 cm.

Na toj vrpici su krajem 13. st. izvezeni raznobojnom svilom i zlatom sedam likova svetica i svetaca pod gotičkim arkadama, koji čine cjelinu sa Blaženikovom albom i stolom koja se nalazi u Luceri.

Vjerodostojnost naramenika potvrdio je 11. listopada 1692. godine, beneventanski nadbiskup, kardinal Vincencije Marija Orsini, dominikanac, koji je 29. svibnja 1724. godine izabran za papu, imenom Benedikt XIII. Naramenik je slovio kao najsajjniji ures dominikanske obitelji. Nadbiskup Vincencije M. Orsini je naramenik pomno pregledao, zatim ga je ponovno složio u škrinjicu koju je zapečaćenu poslao kaločkom nadbiskupu Leopoldu Karlu Koloniću da ju on pošalje zagrebačkom biskupu Mikuliću. Naramenik je iz Kaloče osobno donio biskup Mikulić, 23. siječnja 1694., i dao izraditi srebrni moćnik s poprsjem bl. A. Kažotića s natpisom: SACRVM HUMERALE BEATI AVGVSTINI EP(ISCO)PI ZAGRABIENSIS, inv. br. M 18. Ovako opremljenu relikviju je zatim darovao stolnoj crkvi zagrebačkoj i naredio da se svake godine izlaže na glavnom oltaru 3. kolovoza kao posebna svetinja na javno štovanje. Ovakav način slavlja je pospješilo i brzu beatifikaciju A. Kažotića i to 1702. godine. Kanonici su pred izloženom relikvijom molili i pjevali i himan, koji govori o životu i čudesima A. Kažotića, a spominje se i naramenik u kitici: PRED AMIKTOM TU STOJIMO, SRCE STALNO MI MOLIMO, PODAJ SVOJIM VJERNIMA. Ta želja je aktualna i za današnje naraštaje.

DAROVATELJI ZA OBNOVU KATEDRALE u 2000. g. nakon izlaska iz tiska NAŠE KATEDRALE br. 4

- MISATO ADACHI, Osaka
 AGROKOKA d.d., Dugo Selo
 PRŽIONICA KAVE ANAMARIJA, Sesvete
 LUKA ANIĆ, Zagreb
 ARX d.o.o., Jastrebarsko
 MIROSLAVA AUGUSTINOVIĆ, Zagreb
 FRANJO BAČAN, Varaždin
 MILAN BAŠIĆ, Zagreb
 DRAGICA BELEC-STEKIĆ, Zagreb
 DRAGO BERIĆ – KIOSK, Zagreb
 NEDILJKO BEŠLIĆ, Zagreb
 ANKA BOSNA, Sesvetski Kraljevec
 ANĐELKA BOŽANIĆ, Zaprešić
 BOŽJAKOVINA d.d., Dugo Selo – Božjakovina
 BRUNO BRLEK, Zagreb
 IVAN CERANIĆ, Požega
 MARICA CICVARA – "MARICA", Ivanec, Bistranski Zaprešić
 ŽUPNI URED CRNICA, Šibenik
 CROATIAN CULTURAL SOCIETY, Bellevue USA
 OBITELJ CVETNIĆ, Vukovina
 ANTE ČOVIĆ, Zagreb
 IVAN ČAČULOVIĆ, Zaprešić
 Dr. MILJENKA DEŠKOVIĆ, Zagreb
 ILIJA DILBER, Zagreb
 STJEPAN DILBER, Zagreb
 DJEČJI VRTIĆ,
 DJEČJI VRTIĆ CVRKUTIĆ, Oroslavje
 DJEČJI VRTIĆ PROLJEČE, Kloštar Ivanić
 DJEČJI VRTIĆ RIJEKA, Rijeka
 DUBRAVKA DOBŠA, Zagreb
 DOM ZDRAVLJA ZAPREŠIĆ, Zaprešić
 DVD DUBRAVA VRBOVEČKA, Dubrava
 DVD LADUĆ, Šenkovec
 DVD MALUNJE-HRAŠĆE, Malunje
 VLATKO DVOJKOVIĆ, Zagreb
 KATA ĐIMŠITA, Zagreb
 FELIKS ĐURAŠIN, Koprivnica
 MIROSLAV EBNER, Donja Stubica
 ELZA EĆIMOVIĆ, Zagreb
- UČENICI EKONOMSKE ŠKOLE, Požega
 FELLER d.o.o., Ivanić Grad
 KREŠIMIR FERINAC STUDIO DESIGN, Varaždin
 ZDRAVKO FILIPI, Zagreb
 ANA FILIPOVIĆ, Sveti Ivan Zelina
 LEO FINGERHUT, Zagreb
 JOSIPA FRIŠČIĆ, Lepoglava
 IVAN FRKEŠ, Samobor
 ANA FRKIN, Velika Gorica
 BARBARA GAJDEK, Zagreb
 KREŠIMIR GALOVIĆ, Zagreb
 ZLATA GAŠPAR, Bjelovar
 GAŠPARIĆ AUTO d.o.o., Vukovina
 GATING-92 d.o.o., Zaprešić
 ZDRAVKO GELEŠIĆ, Daruvar
 JOSIP GERŠAK, Metalna galanterija, Donji Laduč
 BOŽIDAR GLASNOVIĆ, Zagreb
 Dr. NADA GLAVAŠ, Čakovec
 GORICA d.d. Hotel – ug. poduzeće, Velika Gorica
 GRAD ZAGREB, GRAD. POGLAVARSTVO, Zagreb
 GRADEX & CO d.o.o., Donja Stubica
 GRAD DUGO SELO, GRADSKO POGLAVARSTVO, Dugo Selo
 GRADSKO STAMBENO GOSPODARSTVO, Velika Gorica
 H.M.-5 d.o.o., Gradečki Pavlovec
 LJUBICA HADŽIĆ,
 STJEPAN HAJDINJAK, Sess. Kraljevec
 HARTMAN, Brdovec
 ZVONIMIR HERIĆ – Zubotehn. laboratorij, Lug Samoborski
 VLADIMIR HERLJEVIĆ, Zagreb
 HERZ D.D. POŽEGA, Požega
 HIDRAULIKA KURELJA d.o.o., Donja Stubica
 HIDREL d.o.o. Novo Čiče
 MIHAJLO HOFER, Rude 58
 TEREZIJA HORVATINOVIĆ, Rakitje
 DJELATNICI HP – ZAGREB, Zagreb

- Dr. JASNA HRANILOVIĆ, Zagreb
 MARIJA HRGOVAN, Bjelovar
 HRVATSKO GEODETSKO DRUŠTVO, Zagreb
 ZRINKA HULINA, Prigorje Brdovečko
 INKER d.d., Zaprešić
 INSTALO MARKET d.o.o. I. RAJIĆ, Požega
 INTERMOBIL d.o.o., Vukovina
 OBITELJ IVANKOVIĆ, Zagreb
 MARIJA IVEZIĆ, Gornja Stubica
 IVAN JAKUŠ, Vrbovec
 ANA JELAKOVIĆ, Varaždin
 IVA JELAVIĆ, Veliki Prolog
 NATAŠA JELIĆ-VERŠIĆ, Križevci
 MATO JERKOVIĆ, Lučko
 EVA JOKIĆ, Velika Gorica
 IVAN KALINSKI, Gradec
 MIRKO KARACIĆ, Zagreb
 MARA KARAMATIĆ, Samobor
 MATO KLARIĆ, Slavonski Kobaš
 Mr. Ph. ZDRAVKO KOCIJAN, Ivanec
 RUŽICA KOLARIĆ, Jastrebarsko
 STJEPAN KOLARIĆ, Jastrebarsko
 Naklad. graf. trg. KOMAX d.o.o., Zagreb
 KOMUNALAC VRBOVEC, Vrbovec
 ZDENKA I JOSIP KONČEVSKI, Zagreb
 IGNAK KOS, Donja Zelina
 IVAN KOS, Novska
 NIKOLA I NEVENKA KOVAČEVIĆ, Zagreb
 LJERKA KOYDL, Zagreb
 DANICA KRAMARIĆ, Zagreb
 ROBERT KROLO, Zaprešić
 VERA KRZŃAR, Zagreb
 ĐURO KUČEK, Donja Zelina
 MILIVOJ KUJUNDŽIĆ, Zagreb
 JADRANKA KVASNIČKA, Zagreb
 LEONARD LOGOŽAR, Strigova
 LOVAČKO DRUŠTVO VIDRA, Križ
 MILICA LOVRIĆ, Kloštar Ivanić
 ILIJA LJUBIČIĆ, Sesvete
 MATE LJUBIČIĆ, Zagreb
 MILAN MAJETIĆ, Sesvete
 DINO MAJNARIĆ, Križevci
 SZ MANDUŠEVAČ, Zagreb
 JANKO MARINIĆ, Kamanje
 DARINKA MARKOVIĆ, Zagreb, Gračani
 SANDA MARKOVIĆ, Zagreb
 JANKO I MILKA MARTINIĆ, Kamanje
 MASIVE d.o.o., Gornji Stupnik
 MARIJA MATIĆ, Zagreb
 MEDICAL INTERTRADE, Sveta Nedjelja
 METAL INVEST d.o.o., Bedekovčina
 CEDOMIR MIHALIĆ, Zagreb
 FRANJO I DAMIR MIKELEC, Dubravica
 STJEPAN MIKELEC, Zaprešić
 MIKELEC, d.o.o., Zaprešić
 MINISTARSTVO KULTURE, Zagreb
- MARIČA MISIRIĆ, Križ
 MKS INŽENJERING, Rakitje
 Ing. ANICA MUDRI, Zagreb
 MULTIFRUKT d.o.o., Zaprešić
 MATILDA NAGLIĆ, Thomson, OHIO, USA
 ZLATA NANIĆ, Zagreb
 ANĐELKO NIKOLOVSKI – PEKARA, Zagreb
 IVAN ZRINSKI ZA NK VRH, Jakovlje, Kraljev vrh
 DRAGO NORŠIĆ, Bregana
 ŽUPNI URED NJIVICE, Šibenik
 OBRTNICKA KOMORA VAR. ŽUPANIJE, Varaždin
 OPĆINA KLOŠTAR IVANIĆ, Kloštar Ivanić
 OPĆINA RAKOVEC, Rakovec
 OPĆINSKO POGLAVARSTVO, Orle
 OPĆINA PUŠĆA OPĆINSKO POGLAVARSTVO, Pušća Donja
 TOMISLAV OREŠIĆ, Zagreb
 OSN. ŠK. ANTE KOVAČIĆ, Zlatar
 OSN. ŠK. ANTUNA AUGUSTINČIĆA, Zaprešić
 OSN. ŠK. GRADEC, Gradec
 OSN. ŠK. KLINČA SELA, Jastrebarsko
 OSN. ŠK. LJUBO BABIĆ, Jastrebarsko
 OSN. ŠK. MILANA LANGA, Bregana
 OSN. ŠK. PAVLEKA MIŠKINE, Zagreb
 OSN. ŠK. RUDE, Samobor
 OSN. ŠK. RUGVICA, Dugo Selo – Rugvica
 OSN. ŠK. SLAVKA KOLARA, Donji Hruševac
 OSN. ŠK. SLAVKO KOLAR, Kravarsko
 OSN. ŠK. STJEPAN RADIĆ, Dugo Selo
 OSN. ŠK. SVETI ĐURĐ, Sveti Đurđ
 OSN. ŠK. TIN UJEVIĆ, Zagreb
 OSN. ŠK. VLADIMIR NAZOR, Pisarovina
 OSN. ŠKOLA BEDEKOVČINA, Bedekovčina
 VLASTA PAJYOT, Zagreb
 MIJO PALČIĆ, Pavučnjak, Zdenčina
 JASENKA PALIĆ, Zagreb
 ŠIMUN I JOSIPA PAVLOVIĆ, Zagreb
 BRANKA PEČARIĆ, Zagreb
 ŠIME PETROVIĆ, Zagreb
 PILIP SAMOBOR d.o.o., Bregana
 TEREZIJA PINTARIĆ, Zagreb
 VELIMIR PLANTAK, Varaždin
 LJILJANA PONGRAC, Zagreb, Vrtni centar
 VJEKOSLAV POPIJAČ-KOVINAR, Staro Čiče
 KUGLAČKI KLUB POŠTAR, Zagreb
 BOŽIDAR PROSINEČKI, Zagreb
 PRO-SOLE d.o.o., Velika Gorica
 JASMINA RADULJ, Zagreb
 OBITELJ RAIĆ, Zagreb
 JELKA RAJIĆ, Zagreb

MARIJA RALJEVIĆ-RADENOVIĆ, Kutina
 IBRO RAMIĆ, Zagreb
 OBITELJ RAŠIĆ, Zagreb
 IVAN REŽEK, Velika Erpenia
 RIBOGOJILISTE BISERNA MLADICA, Osredok Žumberački
 STJEPAN ROGINEK, Vinica
 ROZALIJA d.o.o., Velika Gorica
 "STUDIO M" RUBČIĆ MARICA, Zaprešić
 ANITA SAMBOLIĆ, Zagreb
 SAVEZ SAMOST. SINDIKATA, Vrbovec
 MILAN SERTIĆ, Zagreb
 SINDIKAT ZAPOSŁ. U ŠUMARSTVU, Vrbovec
 KSENIJA SIRK, Zagreb
 BOŽO SKENDROVIĆ, Rude 117
 PRIMARIUS dr. IVAN SKLEPIĆ, Čakovec
 ANTE SMOLIĆ, Varaždin
 SOMEK, Lug Samoborski
 SREDNJA ŠTRUKOVNA ŠKOLA, Velika Gorica
 NADA SRNEC – LJEKARNA, Pisarovina
 STAS d.o.o., Dugo Selo
 SUNACRO d.o.o., Zagreb
 PAULA SUNIĆ, Zagreb
 VELIMIR SUNIĆ, Zagreb
 SVIMA d.o.o., Sveti Ivan Zelina
 ZLATA ŠABIĆ-GILIĆ, Makarska
 ANA ŠAFRAN, Dubrava
 Mr. ANTUN ŠAGOVAČ, Velika Gorica
 PEKARSKI PROIZVODI ŠERCER, Goričan
 IVANKA ŠJKIĆ, Zagreb
 SLAVIČA ŠIMEK, Zagreb
 JOSIP ŠIMUNOVIĆ, Zagreb

OBITELJ ŠIMUNOVIĆ, Zagreb
 FRANJIČA ŠKABERNA, Zagorska sela
 RENATA ŠKALABRIN, Zagreb
 Dr. SANJA ŠKUDAR-POPOVIĆ, Varaždin
 STJEPAN ŠPANEĆ, Donja Stubica
 Prof. dr. IVAN ŠTIVIĆ, Zagreb
 KATIČA ŠTULAC, Ozalj
 EDO ŠULJ, Zagreb – Gračani
 SVETO SUŠAK, Zagreb
 TOMISLAV TAMARUĆ, Rijeka
 JURAJ TEŽAK-DOBŠA, Zagreb
 GORDANA TKALEC-SAVIĆ, Zagreb
 SLOBODAN TOMAŠ, Zaprešić
 DRAGUTIN TOMAŠIĆ, Zagreb
 MARIJA I JOSIP TOTH, Melbourne
 MATO TRETINJAK "TRGOELEKTRICA", Vrbovec
 Dr. ROKO UVODIĆ, Zagreb
 DRAGUTIN VALENTIĆ, Zagreb
 MILAN VEČKOVIĆ, Novo Čiče
 VETERINARSKA AMBULANTA, Krašić
 VETERINARSKA STANICA, Velika Gorica
 VETERINARSKA STANICA, Jastrebarsko
 VETERINARSKA STANICA, Dugo Selo
 ANA-MARIJA VINKOVIĆ-DEVČIĆ, Zagreb
 MATIJA VLAHOVEC, Zaprešić
 IVICA VUGRINEC, Zaprešić
 MIRKO VURUŠIĆ, Nedelišće
 XIII GIMNAZIJA, Zagreb
 NEVENKA ZAJEĆ, Zagreb
 ZELENI KRUG, Dubravica
 IVAN ŽANETIĆ, Zagreb
 MARIJANA ŽARAK, Zagreb
 NADA ŽARAK, Zagreb

DAROVATELJI ZA OBNOVU KATEDRALE u 2001. g. do tiska NAŠE KATEDRALE br. 5

Dr. VLADIMIR BAČUŠ, Zagreb
 DRAGICA BAČIČEK, Zagreb
 IVAN BALOG, Donja Dubrava
 TIHOMIR TOM BANOZIĆ, Duluth, U.S.A.
 MARIJAN BARIĆ, Šempas, Slovenija
 LJERKA BAŠ, Zagreb
 BLAŽINIĆ d.o.o., Zabok
 Rev. VALENT BOGADI, Toronto
 TONKA BOGELJIĆ, Ploče
 ZLATAN BREKA, klesar, Čakovec
 BRUNO BRLEK, Zagreb
 CIBONA - KOŠARKAŠKI KLUB, Zagreb

Dr. ZLATKO CRKVENČIĆ, Zabok
 JELENA CRNKOVIĆ, Zagreb
 JULIJA CRNJAKOVIĆ, Zagreb
 ČALOPEK d.o.o. Čakovec
 Prim. dr. CVJETKO ČANDRLIĆ, Zabok
 ZVONKO ČIČEK, Zlatar Bistrica
 BISERKA DABINOVIĆ, Donja Stubica
 ILIJA DILBER, Zagreb
 STJEPAN DILBER, Zagreb
 DOBROVOLJNO VATROGASNO DRUŠTVO, Zabok
 DOBROVOLJNO VATROGASNO DRUŠTVO, Bregana

- DOM ZDRAVLJA ZABOK, Zabok
 DTTC d.o.o., Varaždin
 VIJENCESLAV DINKO DUJMOVIĆ,
 Zagreb
 ELTEH j.t.d., Zagreb
 RUŽICA EZGETA, Zagreb
 ZDRAVKO FILIPI, Zagreb
 FR. I. TRGOVINA d.o.o., Zabok
 DUBRAVKO FRANČIĆ, Dugo Selo
 GORDANA FRIŠČIĆ, Zagreb
 JOSIPA FRIŠČIĆ, Lepoglava
 Dr. DARINKA GORIČKI-KRSNIK, Sveti
 križ Začretje
 RUŽICA GORIČKI, Konjščina
 BRANKO GRBEŠIĆ, Leonberg, Deutsch-
 land
 NIKOLA HAĐASIJA, Bjelovar
 IVICA HAJDUK, Zagreb
 HERUC-IZRADA ODJEĆE d.o.o. Veliko
 Trgovišće
 STEFAN I NEVENKA HOPP, Zagreb
 HORVAT PROMET d.o.o., Zabok
 MARTIN I RUŽICA HRGOVČIĆ, Hou-
 ston, U.S.A.
 HRVATSKA RADIOTELEVIZIJA, Zagreb
 III. GIMNAZIJA, Zagreb
 SLAVICA IVANAC, Zagreb
 MARINKO IVANDA, Zagreb
 JOSIP JADANEC, Zagreb
 Dr. JOSIP JAKŠIĆ, Zagreb
 DANICA JANČIEV, Zagreb
 JEDINSTVO d.d., Krapina
 STIPO JULARIĆ, Sveta Nedjelja
 Fra ANTE JURIĆ, Manitoba, Canada
 Dr. MLADEN KARAĐOLE, Zagreb
 MILAN-ANTO KATUŠIĆ, Zagreb
 IVICA KEŽA, Ljubuški BiH
 ANĐELKA KILJAN, Slavonski Kobaš
 ALOJZIJA KIŠAN, Jastrebarsko
 PERE KNEŽEVIĆ, Tomislavgrad BiH
 BARICA KOBEŠČAK, Bedekovčina
 KOGUTEX d.o.o., Konjščina
 IVAN KOLAČKO VEĆ. AMBULANTA,
 Bedekovčina
 KOMUNALNO-ZABOK d.o.o., Zabok
 STIPE KOVAČ, Zaprešić
 KRAPINSKA ŠTEDIONICA, Krapina
 ANTONIJA KRIZANČIĆ, Zagreb
 ŠTEFICA KROFAK - LJEKARNA, Sveti
 Ivan Zelina
 MILIVOJ KUJUNDŽIĆ, Zagreb
 ANTONIJA LAUŠ, Zagreb
 VLADIMIR LERŠ, Biškupec Zelinski
 JOSIP LOVREK, Zagreb
 BORIS MAJETIĆ, Lukovdol
 DAJANA MAREVIĆ, Vrgorac
 DARINKA MARKOVIĆ, Zagreb, Gračani
 LJUBICA MARUŠIĆ, Nova Gradiška
- MESNICE PREŠECKI, Zabok
 STJEPAN MIŠAK, Sveti križ, Začretje
 MJESNI ODBOR CAGINEC, Caginec
 Ing. ANICA MUDRI, Zagreb
 SPOMENKA MUHA, Čakovec
 MUZEJI HRV. ZAGORJA, Gornja Stubica
 NOGOMETNO SREDIŠTE VEL. GORI-
 CA, Velika Gorica
 ANDRIJA NOVOSEL, Jastrebarsko
 OMCO DD, Hum na Sutli
 OPĆINA KRAPINSKE TOPLICE, Krapin-
 ske Toplice
 OROTEKS d.o.o., Oroslavje
 OSN. ŠK. JANKA LESKOVARA, Pregrada
 ZAPOSLENICI OSN. ŠK. PAVLA ŠTOSA,
 Kraljevce na Sutli
 OSN. ŠK. VELIKA MLAKA, Velika Mlaka
 FRANJO I NADA PAČIĆ, Stuttgart,
 Deutschland
 BLAŽ PAULIĆ, Lakewood, U.S.A.
 ŽELJKO PAVIČIĆ, Draganići
 "PRECIZMEHANIKA" PAVLEK
 STJEPAN, Zagreb
 IVO PENDELIC, Kloštar Ivanić
 DRAGUTIN PENIĆ - LJEKARNA, Krašić
 LJEPOS LAV PERINIĆ, Buenos Aires,
 Argentina
 DRAGICA PILJAK, Zagreb
 FRANJO PILJEK, Sveti križ Začretje
 MIRA PLEHAN, Zagreb
 S. CECILIJA PLEŠE, Zagreb
 SLAVKA PLETIKOSIĆ, Dugo Selo
 ALIČA POSILOVIĆ, Zagreb
 POŠTANSKI URED, Sveti Ivan Zelina
 STJEPAN PROTULIPAC, Zagreb
 DR. GEORGE J. PRPIĆ, Euclid, U.S.A.
 SENKA RAKUŠIĆ, Veliki Prolog
 IVAN REŽEK, Tuhelj
 LJUBICA RUŽIĆ, Zaprešić
 SENIJA SEFEROVIĆ, Zagreb
 JOSIP SKUHALA, Varaždin
 NEDA SOKLIĆ, Zagreb
 VETROPACK STRAŽA TVORNICA
 STAČLA, Hum na Sutli
 BOŽENA SVIBEN, Oroslavje
 BOŽIDAR ŠAIĆ - PROMETAL, Sveti križ
 Začretje
 SLAVICA ŠIMEK, Zagreb
 BISERKA ŠIMUNIĆ, Oroslavje
 JOSIP ŠTIMAC, Desinić
 JELKA ŠTIVIĆ, Zagreb
 Prof. dr. IVAN ŠTIVIĆ, Zagreb
 VINKA TASLAČ, Podsused
 MARIJAN TAVČAR, Zagreb
 VESNA VALENTIĆ - VD TEHNOFIL-
 TER, Vukovina
 DANICA TOMIĆ, Lepoglava
 FRANJO I ANA TOPLEK, Čakovec

JURAJ TUĐA, Zagreb
Župni ured VELIKA ERPENJA, Tuhelj
VETERINARSKA AMBULANTA, Pre-
grada
ANTONIJA VREŠ, Zagreb

NEVENKA VUKOSAV, Veliki Prolog
JASNA VUKUŠIĆ, Zagreb
ZAGORJE MARKETING d.o.o., Krapina
ŽELJEZNIČKI KOLODVOR, Kumrovec
ŽUPANIJSKE CESTE ZGB. ŽUPANIJE,
Zabok

Zahvaljujemo svima znanim i neznanim darovateljima i uvrštavamo ih u popis prijatelja naše katedrale.

Uz ova objavljena imena postoji velik broj znanih darovatelja, koji ne žele da im se ime spominje kao i velik broj neznanih darovatelja čija imena nismo uspjeli saznati od banke ili ZAP-a gdje su izvršili uplatu.

Njima i svima iskrena hvala i sve ih uključujemo u naše molitve i svetu misu, koju svake prve nedjelje u mjesecu u 10 sati u katedrali prikazujemo za njih i za njihove potrebe i na njihove nakane.

Katedrala je prvi i najveći spomenik vjere i kulture hrvatskog naroda i zato svaki dar za njezinu obnovu ujedno je i dar za domovinu. Zato je višestruko vrijedan.

CROATIA OSIGURANJE

utemeljeno 1884.

OSJEĆAJTE SE SIGURNIM UZ CROATIA OSIGURANJE

Osjećaj sigurnosti jedna je od osnovnih čovjekovih potreba. Nažalost, postoje nepredvidive okolnosti koje možda ne možete spriječiti. Osiguravatelj sigurno može ublažiti njihove posljedice. Stoga nudi vrste osiguranja koje vama, vašoj obitelji, prijateljima mogu značiti sigurnost u određenoj životnoj situaciji.

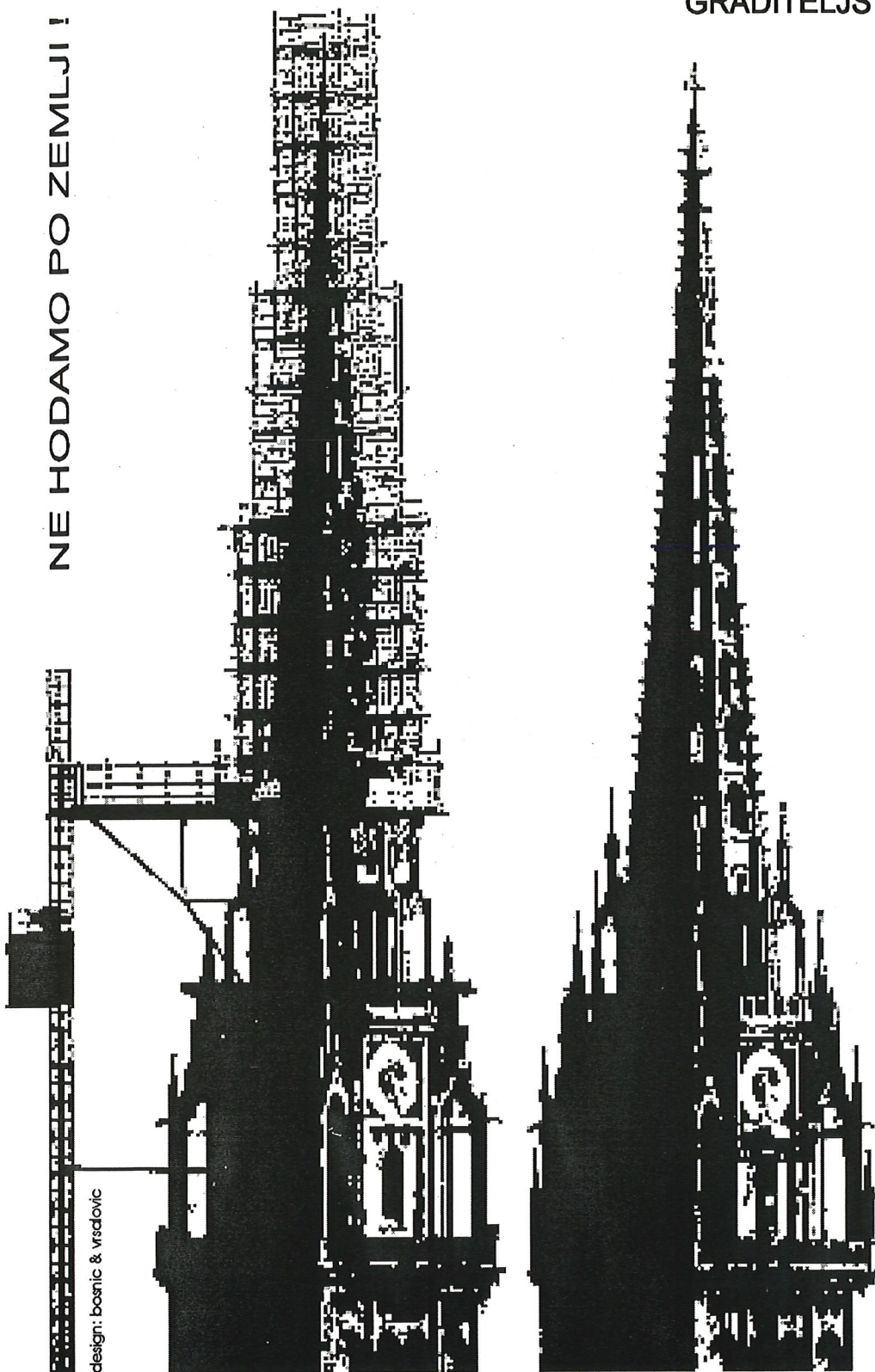
**hrvatske
železnice**

"PAUK" g. o. CROATIA, 10020 ZAGREB, SIGET 16^B
kanc: ZAGREB, VI PODBREŽJE 26, tel/fax: 385 (0)1 6551-161

PAUK
GRADITELJSTVO

NE HODAMO PO ZEMLJI!

design: bosnic & vrsdovic

SKELE I NEDOSTUPNI RADovi

LL

d. o. o. za informatički
inženjering i projektiranje
Kaptol 26, Zagreb

**NOVOOTVORENA TRGOVINA
INFORMATIČKOM OPREMOM**

KUPUJTE IZ PRVE RUKE!

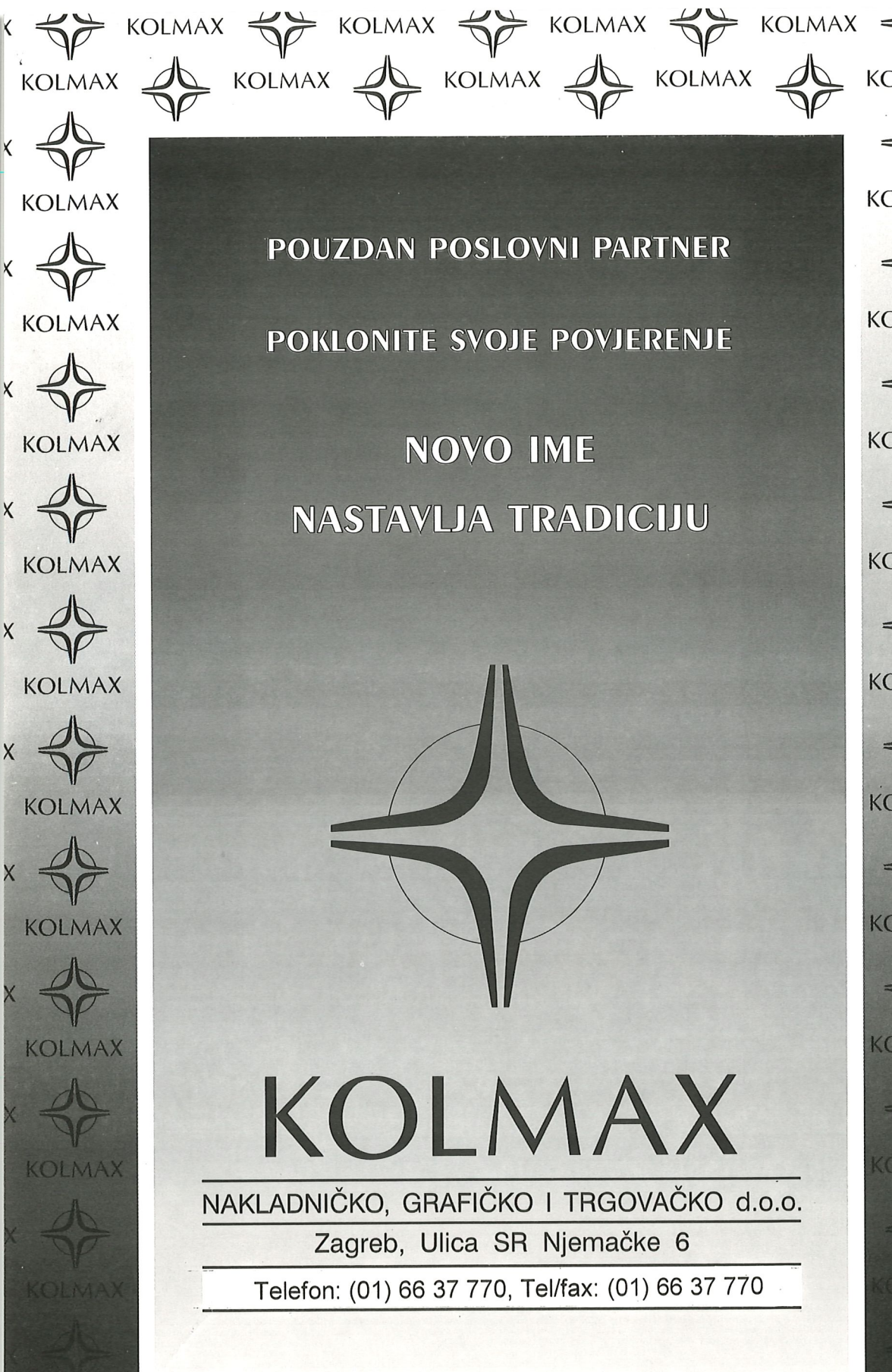
**PLAĆANJE ČEKOVIMA
UZ MOGUĆNOST ODGODE**

Kaptol 26, Zagreb

tel/fax: (01) 4818 315, 4818 316

ll@zg.tel.hr

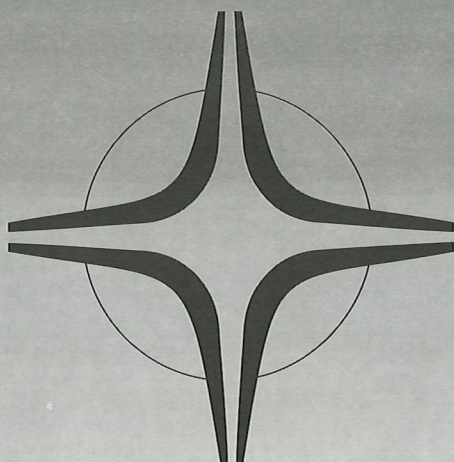

POUZDAN POSLOVNI PARTNER

POKLONITE SVOJE POVJERENJE

NOVO IME

NASTAVLJA TRADICIJU

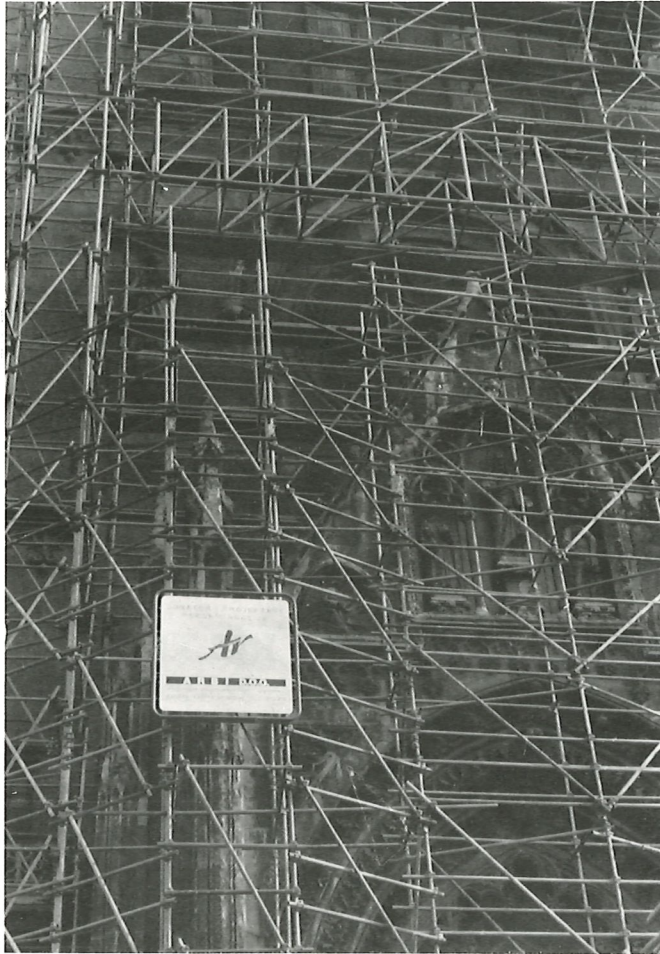

KOLMAX

NAKLADNIČKO, GRAFIČKO I TRGOVAČKO d.o.o.

Zagreb, Ulica SR Njemačke 6

Telefon: (01) 66 37 770, Tel/fax: (01) 66 37 770

HRVATSKI LIJEČNIČKI ZBOR - CROATIAN MEDICAL ASSOCIATION

10000 Zagreb, Šubićeveva 9, Croatia

Telephon: +385 1 / 46 55 066; Fax: +385 1 / 45 53 129

Žiro račun: 30105-678-12157 - Bank account: Zagrebačka banka d.d. 30101-620-16-70313-840-3271676

Predsjednik
President

Prof. D. Orlić

Prvi dopredsjednik
1st Vicepresident

Prof. I. Bakran

Drugi dopredsjednik
2nd Vicepresident

Prim. Viktorija Bradić

Glavni tajnik
Secretary General

Dr. H. Šobat

Rizničar
Treasurer

Prof. A. Kurjak

ISSN 1331-5927
UDK 246:27:726

NAŠA KATEDRALA

časopis Odbora zagrebačke nadbiskupije za obnovu katedrale

Direktor:

Josip KLARIĆ

Glavni urednik:

Andro MOHOROVIČIĆ

Tehnički urednik:

Branko CRNKOVIĆ

Uređivački kolegij: Damir FORETIĆ, Zorislav HORVAT, Silvije NOVAK, Zrnka OŠTRIĆ,
Ivo PODHORSKY, Zvonimir RUKAVINA

Adresa uredništva:

Kaptol 31, 10000 Zagreb
Tel. 48-14-705 i 48-12-032
Faks. 48-14-721

Žiro račun: 30101-620-16

Poziv na broj: 012101-2320429041

Časopis izlazi povremeno

Naklada: 1200 primjeraka

Sadržaj:

Rukavina, Z.: Obnova zagrebačke katedrale od 1990. do 2000. godine	3
Plukavec, L. S.: Čipka na oltaru zagrebačke katedrale	6
Horvat, Z.: O dizanju kamenih blokova na gradilištima srednjeg vijeka	15
Aničić, D.: Zagrebačka katedrala u potresu 1880. i njezina današnja obnova	20
Plukavec, L. S.: Pro memoria - o prisutnosti lika bl. Augustina Kažotića u zagrebačkoj katedrali i riznici	26
... Darovatelji za obnovu katedrale	29

Tisak:

KOLMAX
Zagreb, ul. S. R. Njemačke 6

HAK

**Postanite i Vi
našim članom!**

Isplati se!

Jer, kada uočite koja članska prava
i pogodnosti dobivate,
članstvo u HAK-u je zapravo besplatno!

Uvjerite se!

Saznajte koja prava ima član HAK-a.

Što dobijate kupnjom knjižice

AUTO TOURING POMOĆ

U REPUBLICI HRVATSKOJ,

a što kupnjom knjižice

AUTO TOURING POMOĆ U INOZEMSTVU.

Koja članska prava ima OBITELJSKI ČLAN

ili član korisnik tuđeg automobila.

Učlanite se!

Učlanite se u HAK

u AUTOKLUB U VAŠEM GRADU

ili u Hrvatskom autoklubu u Zagrebu, Draškovićeveva 25.

HAK

**Vaš nacionalni
autoklub**

NOVO
LICE CRKVE

Glas Koncila

KATOLIČKI TJEDNIK GLAS KONCILA

Kaptol 8, 10 000 Zagreb, pp 1011

Uredništvo 01/4814828; uprava 01/4814 836; fax 01/4814832

- nezaobilazan za sve koji izgrađuju suvremenu crkvenu stvarnost
- za sve koji žele poznavati život, djelovanje i stavove suvremene Katoličke Crkve
- prenosi službene stavove vodstva Crkve u Hrvata
- iz evanđeoskih i crkvenopovijesnih nadahnuća osvjetljava i komentira tekuća pitanja crkvenog, nacionalnog i društvenog života.
- otvoren je širokom spektru crkvenopovijesnih mišljenja
- odgovara na aktualna pitanja i izazove
- promiče suvremenu zdravu kršćansku duhovnost i daje duhovne impulse za rast u vjeri, ljubavi i nadi

Glas Koncila - glas za novo tisućljeće!

DJEČJI VJERSKI MJESEČNIK MALI KONCIL - MAK

- ❖ Vjeronaćuna pouka
- ❖ Zabavne provjere znanja
- ❖ Poticaj na činjenje dobra
- ❖ Igra i razbibriga
- ❖ Priče
- ❖ Poster
- ❖ Zanimljivosti
- ❖ Stripovi...

... Djeca ne rastu samo uvis, već i duhom - čitajući Mak!

U izdanju Glasa Koncila stotinjak različitih naslova knjiga i priručnika s područja teologije i pastoralara obogatilo je djelovanje Crkve! Potražite naš katalog izdanja!